БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ САНОАТ ВА ҚИШЛОҚ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТЛАРИ
ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ШАҲАР КОМИТЕТИ, МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ
ТОШКЕНТ САНОАТ ВА ҚИШЛОҚ ОБЛАСТЬ ҲАМДА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

10-ЙИЛ ЧИҚИШИ

№ 243 (2534).

11 ДЕКАБРЬ ЧОРШАНБА 1963 йил

Баҳоси 2 тийин.

Химия—хом ашё базасини кенгайтиради, қайта ишловчи саноатга янги материаллар, қишлоқ хўжалигини юксалтириш, халқ истеъмол қиладиган моллар ишлаб чиқаришни кўпайтириш ва сифатини яхшилаш учун энг самарали воситалар беради.

Н. С. ХРУШЧЕВ.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Пленуми тўғрисида

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

1963 йил 10 декабрда КПСС Марказий Комитетининг Пленуми ўз ишини давом эттирди.

Пленумда ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВнинг «Химия саноатини жадал ривожлантириш — қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини юксалтиришнинг ва халқ фаровонлигини оширишнинг энг муҳим шарти» тўғрисидаги доклади муҳокама қилина бошланди.

Эрталабки мажлисда Г. И. ВОРОНОВ, (РСФСР Министрлар Советининг Раиси), П. Е. ШЕЛЕСТ (Украина КП Марказий Комитетининг биринчи секретари), Г. И. ВОРОБЬЕВ (КПСС Краснодар қишлоқ ўлка комитетининг биринчи секретари), Н. Г. ЕГОРИЧЕВ (КПСС Москва шаҳар комитетининг биринчи секретари), С. В. САДОВСКИЙ (Тула область Новомосковский химия комбинатининг директори). Ш. Р. РАШИДОВ (Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг биринчи секретари), П. П. ЛУКЬЯНЕНКО (Краснодар қишлоқ хўжалик илмий-тадқиқот институти селекция ва уруғчилик бўлимининг мудири), В. С. ТОЛСТИКОВ (КПСС Ленинград саноат область комитетининг биринчи секретари), К. Т. МАЗУРОВ (Белоруссия КП Марказий Комитетининг биринчи секретари) ўртоқлар сўзга чиқдилар

Кечки мажлисда М. Т. ЕФРЕМОВ (КПСС Горький саноат область комитетининг биринчи секретари), В. Н. МИХАЙЛОВ (Калинин камволь комбинатининг директори), В. В. ГРИШИН (ВЦСПС раиси), И. ЮСУПОВ (Қозоғистон КП Марказий Комитетининг биринчи секретари), К. К. НИКОЛАЕВ (КПСС Свердловск саноат область комитетининг биринчи секретари) ўртоқлар сўзга чиқдилар.

КПСС Марказий Комитетининг Пленуми ўз ишини давом эттирмоқда.

МОСКВА. 9 декабрда Кремлда Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг навбатдаги Пленуми очилди. Суратда: Пленум йиғилишида. В. Егоров ва А. Стужин фотоси, (ТАСС фотохроникаси).

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ПЛЕНУМИДА

10 декабрда Москвада Кремлдаги Съездлар саройида КПСС Марказий Комитетининг Пленуми ўз ишини давом эттирди. Ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг «Химия саноатини жадал ривожлантириш — қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини юксалтиришнинг ва халқ фаровонлигини оширишнинг энг муҳим шарти» тўғрисидаги доклади муҳокама қилина бошлади.

Эрталабки мажлисда РСФСР Министрлар Советининг Раиси **Г. И. Воронов** биринчи бўлиб сўзга чиқди. Ҳозирги Пленумда, деди у, Совет мамлакати иқтисодий ҳаётининг туб масалалари муҳокама қилинмоқда. Бунда гап коммунизмнинг моддий-техника базасини вужудга келтиришнинг энг муҳим соҳаси тўғрисида — химия индустриясини жадал ривожлантириш, бу индустриянинг қишлоқ хўжалигини юксалтириш ва меҳнаткашлар фаровонлигини оширишдаги етакчи роли тўғрисида бораётир.

Бутун халқ Пленумнинг ишини зўр эътибор билан кузатиб турибди. Совет кишилари партиянинг коллектив ақл-идроки ва ғайрати коммунизм сари олға қараб қилаётган ҳаракатимизнинг қудратли манбаи бўлиб хизмат қилаётганлигига кейинги ўн йиллик — мамлакатимиз ҳаётида ҳақиқатан ҳам буюк ўн йиллик тажрибасини кўриб, айниқса зўр ишонч ҳосил қилдилар. Партия ва унинг штаби — ўртоқ Н. С. Хрушчев бошчилигидаги Марказий Комитет етилган ҳаётий проблемаларни ленинча донолик ва донишмандлик билан, революцион шижоат ва жасорат билан ҳал этиб келмоқда. Бу Пленум партия Программасини бажариш учун олиб бораётган курашимизда жуда катта роль ўйнайди, коммунистик қурилишнинг бутун боришига жуда катта таъсир кўрсатади.

Россия Федерацияси, дейди ўртоқ Воронов, зарбдор химия фронтидаги умумхалқ курашида катта ўрин олади. Етти йилликнинг дастлабки беш йили мобайнида РСФСР химия саноатига 3,5 миллиард сўм капитал маблағ сарфланади. Бу — ўтган беш йилликда сарфланган маблағдан 3,3 баравар ортиқдир. Қисқа вақт ичида 24 та янги йирик корхона ва 200 га яқин янги алоҳида ишлаб чиқариш комплекслари қурилиб ишга туширилди. Ишлаб турган корхоналар анча кенгайтирилди ва реконструкция қилинди. Бунинг натижасида 1959—1963 йилларда синтетик смола ва пластмассалар ишлаб чиқариш 2,1 баравар, синтетик каучук ишлаб чиқариш 1,5 баравар, сунъий ва синтетик толалар ишлаб чиқариш 1.8 баравар, аммиак ишлаб чиқариш 2,7 баравар, олтин гугурт кислотаси ишлаб чиқариш 1,3 баравар, минерал ўғитлар ишлаб чиқариш 1,6 баравар кўпайди. Ўсимликларни ҳимоя қилишнинг химиявий воситаларини ишлаб чиқариш ҳам ўсди. Химия тараққиёти, аввало, қишлоқ хўжалигини юксалтириш, халқ фаровонлигини ошириш вазифалари билан боғлаб олиб борилмоқда.

Сўнгра, Г. И. Воронов қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши изчил ривожланиб бораётганлигини мамнуният билан қайд қилиб, бундай дейди: Шу билан бирга биз коммунистик қурилишнинг ҳозирги босқичида бу ўсишни етарли деб ҳисоблаш мумкин эмаслигини яхши билиб олишимиз керак. Қишлоқ хўжалиги саноат билан бир қаторда бориши керак, бунда ҳеч қандай диспропорция бўлишига йўл қўйиш мумкин эмас. Бинобарин, муттасил мўл ҳосил олиш зарур эканлиги тўғрисидаги масала, ҳар гектар ерда маҳсулот етиштиришни кескин кўпайтириш, яъни қишлоқ хўжалигини интенсивлаштириш тўғрисидаги масала ўртага қўйилмоқда.

Бундай вазифани шу пайтгача илгари суриш иложи йўқ эди — бу вазифани ҳал этиш учун бизнинг қўлимизда имкониятлар йўқ эди. Партиямизнинг донолиги, кучи шундаки, у ўз сиёсатини ғоят илмий асосга, ижтимоий тараққиётнинг объектив имкониятлари ва эҳтиёжларини ҳар томонлама ҳисоблаш асосига қурмоқда.

Ҳозирги пайтда қандай ўзгаришлар қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда сифат жиҳатидан янги босқичга ўтишни амалий вазифа деб ҳисоблаш имконини беради?

Аввало, дейди ўртоқ Воронов, биз ана шундай ўтиш учун иқтисодий замин тайёрладик. Совет индустриясининг қудратли ўсиши қишлок хўжалигига техника ва химиявий воситалар етказиб бериш имконини туғдирмоқда. Ана шу воситалар бўлмаса, қишлоқ хўжалигини интенсив асосда олиб бориш мумкин эмас. Иккинчидан, эндиликда биз ана шу ўтишга ташкилий тайёргарлик кўрдик. Партия кейинги йилларда қишлоқда майда хўжаликларни бирлаштириш, ишлаб чиқаришни ихтисослаштириш, кадрларни ўргатиш, меҳнатни ташкил этиш ва меҳнатга ҳақ тўлашнинг прогрессив методларини қўлланиш соҳасида жуда катта иш қилди. Қишлоқ хўжалигини бошқариш ва қишлоқ хўжалигига партия раҳбарлиги қайтадан ташкил этилди.

Россия Федерацияси қишлоқ хўжалик ходимлари халқ учун озиқ-овқат маҳсулотлари мўл-кўллигини вужудга келтиришга катта ҳисса қўшишлари тўғрисида гапириб, нотиқ бундай дейди: 1970 йилда Россия Федерациясида ялпи дон ҳосилини 1962 йилда олинган 5,4 миллиард пуд ўрнига 8,6 миллиард пудга етказиш мўлжалланади. Давлатга гўшт, сут, туҳум сотиш, картошка, сабзавот, мева ва бошқа маҳсулотлар етиштириш ҳамда тайёрлаш кескин суратда ортади.

Сўнгра, ўртоқ Воронов минерал ўғитлар ишлаб чиқаришни кўпайтириш ва уларнинг сифатини яхшилаш масалаларига тўхталиб ўтади. РСФСР да ҳосилдорликни, дон ва бошқа қишлоқ хўжалик экинлари ялпи ҳосилини ошириш учун 1970 йилда стандарт туклар-да тахминан 44 миллион тонна минерал ўғит талаб этилади, 1963 йилда республика 5,8 миллион тонна минерал ўғит олган эди. Бундан ташқари, ёввойи ўтлар, қишлоқ хўжалик экинлари зараркунандалари ва касалликлари билан курашмоқ учун 206 минг тонна гербицид ва 618 минг тонна заҳарли химикатлар керак бўлади.

Қишлоқ хўжалигининг ана шу эҳтиёжлари қандай йўллар билан таъмин этилади? Биринчи, асосий йўналиш,— дейди Г. И. Воронов,—янги корхоналар, шунингдек ишлаб турган заводларда цех ва айрим ишлаб чиқаришлар қурилишини жадаллаштиришдан иборат. Етти йилликнинг қолган икки йили мобайнида Федерациядаги химия саноатининг асосий фондлари қарийб 2,4 миллиард сўм ортади. Бу эса шу йил 1 ноябргача ана шу соҳадаги барча фондларнинг тахминан ярмини ташкил этади. 8,8 миллион тонна минерал ўғитлар ишлаб чиқарадиган янги қувватлар ишга туширилади. Бу эса, етти йилликнинг дастлабки беш йили мобайнида ишга туширилган қувватлардан анча ортиқдир. Йилига жами 1 миллион тоннагача карбамид ишлаб чиқарадиган объектлар қурилиб, фойдаланишга топширилиши керак. Бу — ҳозир Америка Қўшма Штатларида бўлган қувватлардан анча ортиб кетади. Янги ишлаб чиқаришларни жуда тез ўзлаштириш — ўғитлар, гербицидлар ва заҳарли химикатлар ишлаб чиқаришни кўпайтиришнинг иккинчи манбаидир. Минерал ўғитларнинг сифатини яхшилаш, энг самарали химиявий маҳсулотлар ишлаб чиқаришни ўзлаштириш — қишлоқ хўжалигини минерал ўғитлар билан таъминлаш учун курашнинг учинчи йўлидир. Тўртинчидан, химия саноати техникасидан энг самарали фойдаланиш — ўғитлар ишлаб чиқаришни кўпайтириш резервидир.

Г. И. Воронов минерал ўғитларни заводдан колхозга ёки совхозга ташишнинг ягона мунтазам системасини ишлаб чиқиш зарур эканлигини кўрсатади ва агрохимия хизматини қуйидан юқоригача уюштириш ҳақида гапиради. Г. И. Воронов «Қишлоқ хўжалигининг барча ходимлари химия билимларини эгалласинлар» деган даъватни илгари сурган ставрополликлар ташаббусини қўллаб-қувватлаш ва кенг ёйиш зарур, деб ҳисоблайди.

Нотиқ ўз нутқининг охирида қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлаб берувчи саноатни ривожлантириш масалаларига тўхталиб ўтади.

Украина Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари **П. Е. Шелестга** сўз берилади.

Никита Сергеевич Хрушчевнинг докладида, дейди нотиқ, совет халқининг кейинги ўн йил ичида Коммунистик партия раҳбарлигида эришган муваффақиятлари ҳар томонлама анализ қилинди, химия саноатини ривожлантириш ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини химиялаштиришнинг кенг программаси белгиланди. Бу программанинг амалга оширилиши мамлакат экономикасининг тараққиётини тезлаштиради ва совет халқининг фаровонлигини янада оширишни таъминлайди.

Украина меҳнаткашлари бутун совет халқи билан биргаликда катта муваффақиятларга эришдилар. Ўтган беш йил мобайнида республикамизда ялпи маҳсулотнинг умумий ҳажми 1,6 баравар кўпайди. Пландан ташқари 5,2 миллиард сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилди. Меҳнат унумдорлиги саноатда 31 процент, қурилишда 34 процент ортди. Пўлат, прокат ишлаб чиқариш ва табиий газ ҳосил қилиш жиҳатидан етти йилликнинг охирги йилига мўлжалланган даражага эришилди. Давлатга бир йил ичида сотилган ғалланинг ўртача миқдори 567 миллион пудни ташкил этди, яъни ўтган беш йилликдагига нисбатан 108 миллион пуд кўпайди. Гўшт, сут сотиш ортди. Об-ҳаво шароити ноқулай келишига қарамай, кўп колхоз ва совхозлар бу йил ҳам мўл ҳосил етиштирдилар. Давлатга қарийб 600 миллион пуд дон сотилди. Уруғлик жамғариб қўйилди.

КПСС Марказий Комитетининг май (1958 йил) Пленумидан кейин Украинада химия корхоналари қуриш, ишлаб турган корхоналарни реконструкция қилиш ва кенгайтириш соҳасида анча иш қилинди. Роздоль кон-химия комбинати, Днепропетровск шина заводи, Черкасск ҳамда Чернигов синтетик тола заводлари ва бошқа кўп корхоналар қурилди. Етти йиллик мобайнида химия саноатининг ялпи маҳсулоти ҳажми 2,2 баравар кўпайди. Шу йилнинг 11 ойи мобайнида ишлаб чиқарилган химия маҳсулоти бутун 1958 йилдагидан икки баравардан зиёд ортди, минерал ўғитлар, химия толаси, олтингугурт кислотаси ва бошқа маҳсулотларни ишлаб чиқариш планлари ошириб бажарилди.

Украинанинг партия, совет ва хўжалик органлари КПСС Марказий Комитетининг шу Пленумига тайёргарлик кўратуриб, мутахассислар ва ишлаб чиқариш илғорлари билан биргаликда республикада химияни янада ривожлантириш масалаларини ҳар томонлама ўрганиб чиқдилар. Минерал ўғитлар ишлаб чиқаришнинг умумий қувватлари шу йилдаги 5,4 миллион тоннадан 1970 йилда 26 миллион тоннага етказилади. Олтингугурт, олтингугурт кислотаси, синтетик смола ва пластмассалар ишлаб чиқариш кескин суратда оширилади.

Химиянинг жадал суръатлар билан ривожлантирилиши, дейди П. Е. Шелест, машинасозларнинг ишига бевосита боғлиқдир. Ҳозирги вақтда Украина бутун Иттифоқда ишлаб чиқарилаётган химия саноати учун керакли машина-ускуналарнинг қарийб учдан бир қисмини тайёрлаб бермоқда. Шу сабабли, Украина Компартияси Марказий Комитети, барча партия ташкилотлари химия машинасозлиги заводларининг ишига, ишлаб чиқарилаётган машина ва механизмларни тобора такомиллаштириш, корхоналарни ихтисослаштириш, ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланиш, инженер-техника хизматини кучайтириш масаларига эътибор бермоқдалар. Қўрилган тадбирлар кейинги беш йил ичида химия машина-ускуналари ишлаб чиқаришни 2,3 баравар кўпайтириш ва машиналарнинг 260 та янги типини вужудга келтириш имконини берди.

Нотиқ яна қуйидагиларни айтади: Н. С. Хрушчевнинг докладида механизация билан бир қаторда, химияни жорий қилиш қишлоқ хўжалигида революция эканлиги ва меҳнат унумдорлигини янада ўстириш учун йўл очиб беражаги яққол кўрсатилди. Биз 1970 йилда тупроққа 18-20 миллион тонна минерал ўғит, ёки ҳайдаладиган ерларнинг ҳар гектарига 5,8 центнер минерал ўғит соламиз. Бу эса, қўшимча равишда кўп миқдорда дон, қанд лавлаги, картошка, сабзавот, турли озуқа экинлари олиш имконини беради.

Украина 1970 йилда мамлакатда 14-16 миллиард пуд дон етиштиришдан иборат умумхалқ вазифасини ҳал этишга қандай ҳисса қўшади? Украина камида 3,3 миллиард пуд дон етиштира олади, деб ҳисоблаймиз. Бу— 1958-1962 йилларда ўрта ҳисобда олинган ҳосилдан 1,7 миллиард пуд ортиқдир.

Ялпи дон ҳосили, аввало, кузги буғдой ҳисобига кўпайтирилади. Кузги буғдой ҳосили 1,9 миллиард пудга етказилади ва гектар бошига 32.5 центнердан ҳосил олинади. Дон экинлари майдонининг ҳар гектаридан ўрта ҳисобда 30-31 центнердан ҳосил олинади. Шундай қилганда, республика колхоз ва совхозлари 1970 йилда давлатга бир ярим миллиард пуд дон, 50 миллион тонна қанд лавлаги сота оладилар. Бу эса, 7 миллион тонна қанд-шакар, 1,7 миллион тонна мойли экин уруғи етиштириш имконини беради. Айни вақтда гўшт ва сут етиштириш кескин суратда кўпайтирилади

Украина партия ташкилоти минерал ўғитлардан мақсадга мувофиқ фойдаланиш масаласига алоҳида эътибор бермоқда. Бунинг учун агротехникани ва тупроқнинг хоссаларини яхши билиш керак. Республикада тупроқни ёппасига текшириб чиқиш тугалланди ва ҳар бир колхоз ҳамда ҳар бир совхозга тупроқ карталари берилди. Мутахассислар, ишлаб чиқариш бошқармалари, колхоз ва совхозларнинг раҳбар ходимлари, механизаторлар, звено ва бригада бошлиқлари колхозчиларга минерал ўғитлар ва заҳарли химикатлардан фойдаланиш соҳасидаги илғор методларни ўргатиш учун курслар очилди.

Сўнгра, ўртоқ Шелест айтадики, дон экинларидан муттасил юқори ҳосил олиш учун суғориладиган деҳқончиликни ривожлантириш жуда катта аҳамиятга эгадир. 1970 йилнинг охирига келиб, 1,3 миллион гектар шундай ерларга эга бўлиш кўзда тутилади. Бу ерлардан йилига 220 миллион пуд дон, шу жумладан 30 миллион пуд шоли олинади.

Партиямиз Марказий Комитетининг Пленумини, КПСС Марказий Комитети Президиумини, шахсан ўртоқ Никита Сергеевич Хрушчевни ишонтириб айтаманки, Украина республикаси мамлакатимизда коммунизмнинг моддий-техника базасини вужудга келтиришга ўзининг муносиб ҳиссасини қўшади.

Краснодар қишлоқ ўлка партия комитетининг биринчи секретари **Г. И. Воробьев** қуйидагиларни айтади: ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг шу Пленумда қилган чуқур мазмунли докладида химия саноатини жадал ривожлантириш программаси батафсил баён қилинди ва асослаб берилди. Қишлоқ хўжалик меҳнаткашлари қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлигини кескин суратда ошириш учун қудратли воситага эга бўладилар.

Минерал ўғитлар жуда яхши самара бераётганлигини ўлкамиздаги кўп колхоз ва совхозлар мисолида кўриб билиш мумкин. Усть-Лабинск ишлаб чиқариш бошқармасидаги хўжаликлар бу йил биринчи марта катта майдонларда дон экинларининг ҳар гектарига 2—5 центнердан минерал ўғит солган эдилар. Бу тадбир 80 минг гектар майдоннинг ҳар гектаридан 38,9 центнердан буғдой ҳосили олиш имконини берди. Ҳар гектаридан олинган қўшимча ҳосил ўтган йилдагидан 8,8 центнер ортди.

Бу йил ўлкадаги барча экин майдонларида ҳар гектаридан ўрта ҳисобда 26,4 центнердан бошоқли дон экинлари ҳосили, шу жумладан 27,6 центнер буғдой ҳосили олинди. Колхоз ва совхозлар давлатга 202 миллион пуд, ёки планда кўзда тутилганидан 52 миллион пуддан кўпроқ ғалла сотдилар.

Ўлкадаги колхоз ва совхозлар ҳар гектар ерга 5-6 центнер минерал ўғит солиш, кўп ҳосил берадиган янги навларни экиш ва агротехникани юксак даражага кўтариш йўли билан яқин йилларда гектаридан 45-50 центнер дон экинлари ҳосили оладилар.

Нотиқ айтадики, ўлкадаги баъзи хўжаликлар гектар бошига 6-8 центнер ўғит солганларида, гектаридан қўшимча равишда 80-100 центнер қанд лавлаги ҳосили оладилар. Ҳозирги вақтда бутун ўлкада гектаридан ўрта ҳисобда 260-350 центнер қанд лавлаги олиш ва заводларга 6,5-7 миллион тонна қанд лавлаги сотиш вазифаси қўйилди. Бу эса шу йил олинган лавлаги ҳосилидан тайёрланганига нисбатан икки баравар кўп қанд-шакар ишлаб чиқариш имконини беради.

Ҳозирги вақтда қишлоқ хўжалик ходимлари олдида минерал ўғитлардан қандай қилиб яхшироқ ва самаралироқ фойдаланиш масаласи кўндаланг бўлиб турибди. Тупроқни анализ қилишнинг бир ўзигина ҳар бир экиндан энг кўп ҳосил олинишини таъминлайдиган ўғитларни солиш вақти, миқдори ва усуллари каби энг муҳим масалаларга жавоб беролмайди. Шу сабабли, далаларда турли шароитда ишлаб чиқариш тажрибаларини ишнинг кўзини яхши билиб, кенг кўламда уюштириш зарур. Бу тадбир минерал ўғитлар солишнинг энг мақбул, энг яхши усулларини қидириб топишга ёрдам беради.

Сўнгра, ўртоқ Воробьев ирригация қурилиши, суғориладиган ерлардан фойдаланишни яхшилаш масалаларига тўхталиб ўтади. Ҳозирги вақтда Краснодар ўлкаси Россия федерациясида шоликорликнинг асосий ва энг яхши истиқболга эга бўлган районидир. Бу йил 41 минг гектар майдонга шоли экилиб, гектаридан ўрта ҳисобда 35 центнердан ҳосил олинди. Бу —кам ҳосил бўлиб, бизни қаноатлантира олмайди.

Шу йилгача шолипояларга деярли ўғит солинмай келди. Аммо, шолипояга ўғит солиш энг кўп самара беради. Кубань шоличилик станциясининг маълумотларига кўра, гектар бошига 3 центнер азотли ўғит ва 2,5 центнер фосфорли ўғит солинганида, ҳар гектаридан қўшимча равишда 15—16 центнер шоли олинади. Кубань 1970 йилга келиб, шолипояларни 100—120 минг гектарга кенгайтириб, давлатга 30—40 миллион пуд ана шу қимматли экин ҳосилини сота олади.

Н. С. Хрушчев шу йилнинг сентябрь ойида Тимашевский ишлаб чиқариш бошқармасидаги «Кубанец» совхозида бўлди. Н. С. Хрушчев колхоз коллективининг суғориладиган деҳқончиликни уюштириш соҳасидаги ишларига юксак баҳо берди. Бу совхозда гектар бошига 70 центнер маккажўхори дони ва 500 центнердан кўкпоя олинди. Биз Н. С. Хрушчевнинг маслаҳатларига амал қилиб, «Кубанец» совхозининг тажрибасидан фойдаланиб, ҳар бир колхоз ва совхозда суғориладиган участкалар вужудга келтиришга қарор бердик.

Ўртоқ Воробьев сўзининг охирида айтадики, Краснодар ўлкасининг коммунистлари, барча меҳнаткашлари саноат ва қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш юзасидан ўз олдиларига қўйилган вазифаларни шараф билан бажарадилар.

МУКОФОТЛАР ТОПШИРИЛДИ

Тошкент—Олмалиқ автомагистрали қурувчилари кўп минг кишилик коллективининг энг яхши вакиллари 10 декабрда республика Олий Совети Президиумининг Мажлислар залига тўпландилар. Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари А. С. Абдалин уларга тантанали вазиятда республика Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиқларини топширди. Улар фидокорона меҳнат қилиб, ана шу автомагистрални муддатидан илгари қуриб, фойдаланишга топширганликлари учун бу мукофотга сазовор бўлдилар. Ўзбекистон ССР Олий Советининг Президиумининг секретари Р. Сахибоев мукофотлаш тўғрисидаги Фармонни ўқиб берди.

1-йўл-қурилиш бошқармасининг прораби В. Г. Аншаков, 14-кўприк-қурилиш бошқармаси кессончилар бригадасининг бошлиғи С. В. Михалев, Яланғоч автобазасининг машина ҳайдовчиси Ю. С. Емельянов, 39-Тошкент автобазаси коммунистик меҳнат бригадасининг бошлиғи Х. Ш. Ҳусниддиновлар мукофотланганлар номидан ташаккур изҳор қилдилар. Республика автомобиль транспорти ва тош йўллар министри И. В. Стрельцов қурувчилар ва йўлчиларнинг фахрли бурчлари тўғрисида, улар олдида турган янги буюк вазифалар ҳақида гапирди.

А. С. Абдалин Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Совети номидан илғор қурувчилар ва йўлчиларни мукофот билан самимий табриклади, уларнинг ишларига муваффақиятлар тилади. (ЎзТАГ).

САҲИЙ САНОАТ НЕЪМАТЛАРИ

В. ЛОМОНОСОВ
КПСС Марказий Комитети Ўрта Осиё Бюросининг раиси

Марказий Комитетнинг навбатдаги Пленумида Ватанимиз катта химиясини янада ривожлантиришнинг янги босқичидаги вазифалар муҳокама қилиниб, муҳим тадбирлар ишлаб чиқилади.

Табиат саҳий неъматлар инъом этган Ўрта Осиё ўлкасида химия саноати учун хом ашё манбалари беҳисобдир. Ўрта Осиёда мамлакатдаги газ ресурсларининг бешдан бир қисми, нефтнинг жуда катта манбалари, тош тузи ва калий тузи конлари, карбонат хом ашёси манбалари борлиги аниқланган. Под, бром, втор—бойликларимизни санаб тугатиш қийин... Совет Шарқи республикаларида етиштириладиган ўсимлик хом ашёси битмас-туганмас хазинадир. Ана шу ўсимлик хом ашёси базасида целлюлоза, қоғоз, спирт, лимон кислотаси ва фурфурол ишлаб чиқаришни муваффақиятли ривожлантириш мумкин. Ҳар йили кўплаб олинадиган ғўзапоя, қамиш, каноп кастраси, сомон ва бошқа чиқиндилар 5—6 миллион тоннага етади.

Табиат Ўрта Осиёда электр энергиясини мўл-кўл ҳосил қилиш ва химия саноати эҳтиёжини шу энергия билан тўла-тўкис таъминлаш учун жуда қулай шароитлар яратган. Арзон табиий газдан ташқари Ўрта Осиё иқтисодий районини, шунингдек, гидроэнергетика ресурсларига ҳам бой.

Ўрта Осиёда корхоналарни очиқ типда қуриш мумкин, бу эса қурилиш учун иқтисодий шароитларнинг жуда қулайлигидан далолат беради. Бу нарса ҳам иқтисодий районнинг бир афзаллигидир. Ўрта Осиёда жадал суръат билан ишлайдиган йирик қурилиш-монтаж коллективлари тузилган.

Партия Марказий Комитети иқтисодий районимизда химия саноатини ривожлантиришга доимо катта эътибор бериб келмоқда. Биринчи беш йилликдаёқ Чирчиқда электрохимия комбинатини барпо этишга киришилган эди. Ҳозир бу корхона мамлакатдаги минерал ўғит тайёрлаётган энг илғор йирик комбинатга айланди. Ўз-ўзидан равшанки, КПСС Марказий Комитетининг 1958 йил май Пленумидан кейин бу соҳада катта қадам қўйилди. Чоржўй суперфосфат заводи ва Фарғона азот ўғитлари заводининг биринчи навбати қуриб битказилди. Ишлаб турган корхоналарда янги цехлар ишга туширилди, прогрессив технология жорий этилди, химия корхоналарининг қуввати ошди. Кейинги беш йил ичида, хусусан, ўғит тайёрлаш 60 процент кўпайди, сульфат кислотаси, техник мақсадларда қўлланиладиган йод, лак-бўёқ буюмлари, смолалар, гидролиз спирти кўпроқ ишлаб чиқарилмоқда.

Янги гигант корхона — Навоий химия комбинати қурилиши авж олиб кетди. Тожикистонда электрохимия комбинати барпо этиш учун тайёргарлик бошланди, Қирғизистонда азот ўғитлари заводи, Ўзбекистонда ацетат шойи заводлари барпо этишга ҳозирлик кўрилмоқда. 1970 йилгача ўнлаб янги корхоналар қуриб битказилади.

Химия саноатини ривожлантириш соҳасида ҳозирча эришган ютуқларимиз имкониятларимизга яраша эмас. Резина-техника саноати, нефть-химия, полимерлар ишлаб чиқариш ва қайта ишлаш аслини олганда ривожланмай келди. Сунъий толалар мутлақо ишлаб чиқарилаётгани йўқ.

Ўрта Осиё иқтисодий районининг хом ашё, энергетика ва бошқа ресурсларидан етарли фойдаланилмагани ҳолда халқ хўжалигининг химия маҳсулотларига бўлган эҳтиёжи мамлакатнинг бошқа иқтисодий районларидан ана шу маҳсулотларни ташиб келтириш ҳисобига қондириларди. Кейинги икки йил ичида Ўрта Осиё республикаларига 350 минг тонна тош тузи, 300 минг тоннага яқин калий ўғитлари, 140 минг тонна сульфат кислотаси ва бошқа маҳсулотлар ташиб келтирилди.

Ўрта Осиё химия индустриясини ривожлантиришга ажратилган маблағларнинг анчагина қисми фойдаланилмай қолди. Ишларни ташкил этишда ҳам жиддий камчиликлар бор: қурилаётган объектлар лойиҳа-смета ҳужжатлари билан ўз вақтида таъминланмайди, ускуналар комплектланмаган ҳолда ва кечикиб етказиб берилади. Худди ана шундай сабаб билан Фарғона азот ўғитлари заводининг иккинчи навбат қурилишини тугаллаш кечикиб кетмоқда.

Айрим партия ва хўжалик ташкилотлари химия саноатининг ишга тушиш олдида турган қурилишларида ишни жадаллаштирмаётирлар, графикларнинг бузилишига, қурилиш материалларининг ва пул маблағларининг хўжасизларча сарфланишига муросасозлик билан қарамоқдалар. Шунинг оқибатида баъзи объектлар ўз вақтида фойдаланишга топширилмаётир.

Эндиликда олға қараб катта қадам ташлаш керак. Яқин икки йил ичида Ўрта Осиё химия саноатига етти йилликнинг ўтган беш йилидагига қараганда уч марта кўпроқ капитал маблағ сарфланади.

Химия саноатини ривожлантиришдаги бош йўналиш хом ашёдан юксак самара билан фойдаланишдан иборат бўлиши керак. Жумладан, Навоий химия комбинатида турли-туман ишлаб чиқаришлар комплексини барпо этиш мўлжалланмоқда. Табиий газдан минерал азот ўғитлари билан бир қаторда органик синтез маҳсулотлари ҳам олинади. Тожикистонда қуриладиган электрохимия комбинатини лойиҳалаштираётган вақтда ҳам асосий хом ашё бўлган табиий газдан жуда кенг равишда комплекс фойдаланишнинг схемаси ишлаб чиқилди ва қабул қилинди.

Олмалиқ полиметалл комбинатидаги металлургия ишлаб чиқариши чиқиндиларидан фойдаланиш ҳам худди ана шу йўналишдан боради. Таркибида олтингугурт бўлган газлардангина йилига бир неча юз минг тоннагача сульфат кислотаси ва юқори концентрацияли ўғит олиш кўзда тутиляпти.

Табиий ва иқтисодий ресурслардан унумли фойдаланиш маблағ ва меҳнатни энг кам сарфлаган ҳолда кўпроқ маҳсулот ишлаб чиқаришга имкон беради. Бу соҳада бизда мақтаса арзигулик мисоллар бор: Чирчиқ электрохимия комбинатида асосий технология табиий газ билан ишлашга кўчирилгач, химия маҳсулоти ишлаб чиқариш ортди. Энди бу маҳсулот мамлакатнинг шу турдаги корхоналаридагига нисбатан арзонга тушмоқда.

Фикримизча, планлаштирувчи органлар ана шу очиқ кўриниб турган фойдани ҳар доим ҳам ҳисобга олаётганлари йўқ. Хусусан, СССР Госплани ҳузуридаги химия ва нефть саноати Давлат комитети Ўрта Осиёда калий ўғитлари ишлаб чиқаришни ривожлантиришни кўзда тутмаётир. Гап шундаки, Ўрта Осиё иқтисодий районида калий тузининг катта конлари бор, улар табиий газ конлари яқинига жойлашган. Давлат комитети Ўрта Осиёда янги бир қанча азот ўғитлари заводлари қурилишини лойиҳалаштираётганида битмас-туганмас Бухоро табиий газ конларидан комплекс фойдаланишни четлаб ўтаётганига нима деса бўлади.

Ўрта Осиёнинг колхоз ва совхозлари ҳозиргача ҳам ғўзага минерал ўғит етишмаётганлигини ҳис қилиб турибдилар. «Ҳам пахта, ҳам дон етиштирайлик!» деган шиор ўртага ташланган ҳозирги кунда, суғориладиган ерлардан юқори унум билан фойдаланиш учун кураш қизиб кетган бир пайтда минерал ўғитлар камчил бўлмаслиги учун ҳамма тадбирларни кўриш лозим. Ўрта Осиёда минерал ўғит ишлаб чиқаришни кўпайтиришни ҳаётнинг ўзи тақозо қилмоқда. Ҳозир ерга солинаётган ўғитнинг деярли ярми бир неча минг километр масофадан ташиб келтирилмоқда, бу эса ўғит таннархини қимматлаштириб, кўплаб транспорт харажатлари учун чиқимдор бўлишга йўл очмоқда.

Ўрта Осиё «оқ олтин»и билан маълуму машҳур. Бу йил баҳордаги қийинчиликларга қарамай мисли кўрилмаган ҳосил —4.800 минг тонна пахта етиштирилди. Олдимизда пахтачиликни янада ривожлантириш, ана шу энг қимматли қишлоқ хўжалиги маҳсулотини етиштиришни бундан буён ҳам кўпайтира бориш вазифаси турибдики, пахтанинг ўзи ҳам катта химия учун жуда нодир хом ашёдир.

Бу ишда ютуғимиз кўп жиҳатдан химиялаштириш қай кўламда бўлишига боғлиқ. Пахтакорлар етарли миқдорда дефолиантлар, десикантлар, гербицидлар ва турли-туман заҳарли дориворлар олишлари керак. Бу химиявий воситаларсиз ҳосилдорликни ошириш, далаларда ишларни механизациялаштириш қийин. Бизда Ўрта Осиё иқтисодий районининг дефолиантлар ва заҳарли дориворларга бўлган эҳтиёжини қондириш учун ҳамма имкониятлари бор.

Иқтисодий районимизда химия саноатининг энг истиқболли йўналишларидан бири сунъий тола, синтетик каучук ва пластмассалар ишлаб чиқаришдир. Полимер материаллар машинасозликда, енгил саноатда, қурилиш ва ирригацияда янги давр очади. Бизда синтетик маҳсулотлар ишлаб чиқариш мамлакатнинг бошқа районларидагига нисбатан фойдалироқ бўлади. Химия саноати бўйича техника-иқтисодий тадқиқотлар ўтказаётган Бутуниттифоқ илмий текшириш институтининг ҳисоблари ана шундан далолат бериб турибди.

Ўрта Осиёда, жумладан йўл-йўлакай қазиб олинадиган газ ва нефтни қайта ишлаш вақтида ҳосил бўладиган газ базасида минерал хом ашё қўллаб турли-туман смолалар ишлаб чиқаришни ташкил этиш иқтисодий жиҳатдан катта фойда беради. Ниҳоят ўсимлик хом ашёсининг жуда катта ресурсларидан ишнинг кўзини билиб фойдаланиб, гидролиз саноатини ҳам юксалтириш ниятидамиз. Бу ишда бизга СССР Госплани ҳузуридаги ўрмон, целлюлоза-қоғоз, ёғочсозлик саноати Давлат комитетининг диққат-эътибори ва ёрдами зарур.

Биз яқин келажак ҳақида, катта химиянинг кенг уфқлари ҳақида ва саноат бу тармоғини ривожлантиришга Ўрта Осиё қўшадиган ҳиссани рўёбга чиқариш учун қилинадиган меҳнат ҳақида гапирар эканмиз, шу нарса равшан бўлиб қоладики, катта ва иқтисодий жиҳатдан фойдали бўлган энергетика ресурслари, турли-туман хом ашё ва шунингдек меҳнат ресурслари баланси мўл-кўл бўлган иқтисодий районимизда химия саноати юксак суръатлар билан ривожлана олади ва ривожланиши керак. Шунинг учун ҳам қурилиши кўзда тутилаётган, кўп энергия олиб ишлайдиган химия корхоналари қурилишини бой энергетика ресурслари бўлган районларга кўчириш ҳақидаги масалани кўриб чиқиш мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Юксак даражада тараққий этган йирик химия индустрияси Ўрта Осиёдаги қардош республикаларнинг янада ривожланишида ажойиб омил бўлади. Химия саноатининг нозу неъматлари саноат ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг мўл-кўл бўлишига катта хизмат қилади.

Тошкент.
«Известия», 8 декабрь, 1963 йил.

Тошкент лак-бўёқ заводи коллективи ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг КПСС Марказий Комитети Пленумида қилган докладини зўр қизиқиш билан ўрганмоқдалар. Суратда: қуруқ руҳ белиласи цехи бошлиғи ўртоқ Мергольд ўз ҳамкасбларига доклад текстини ўқиб бераяпти.
Л. Глауберзон фотоси.

ХИМИЯ ВА СУҒОРИЛАДИГАН ДЕҲҚОНЧИЛИК

В. КАРЛОВ
Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари

Ўзбекистон мамлакатнинг етакчи пахта базаси ҳисобланади. Республика пахтакорлари бу йил катта ғалабани қўлга киритдилар. Улар мураккаб об-ҳаво қийинчиликларига қарамай, мўл ҳосил етиштирдилар, давлатга пахта сотиш плани ва мажбуриятларини ўтган йилдагига нисбатан анча қисқа муддатларда бажардилар. Ватанга ҳозирдаёқ 3 миллион 670 минг тоннадан ортиқ пахта топширилди. Шу вақтгача Ўзбекистонда бунча миқдордаги «оқ олтин» етиштирилмаган эди. Аммо бу ҳали чегара эмас. Пахтанинг ялпи ҳосили йил сайин ошиб бораверади. 1970 йилга келиб Ўзбекистон мамлакатга 4.370 минг тонна, 1980 йилга бориб эса камида 7 миллион тонна пахта бериши керак.

Республика колхоз ва совхозлари бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни ҳам кўпайтиришлари лозим. Ўртоқ Н. С. Хрушчев Шимолий Кавказ қишлоқ хўжалик ходимлари кенгашида сўзлаган нутқида Ўзбекистонда суғориладиган ерлардан фойдаланишдаги камчиликларни ҳаққоний равишда танқид қилиб, суғориладиган деҳқончилик маданиятини оширишнинг бош йўлини белгилаб берди. Ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг нутқида баён қилинган таклифлар республиканинг барча қишлоқ хўжалик меҳнаткашлари томонидан якдил қўллаб-қувватланди. **Доннинг ялпи ҳосилини келгуси йилиёқ 115 миллион пудга, 1965 йилда — 160 миллион пудга ва 1970 йилга бориб — 400 миллион пудга етказиш белгиланди.**

Пахта, дон ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кескин кўпайтиришда химия катта роль ўйнаши лозим. Ўртоқ Н. С. Хрушчев КПСС XXII съездида бундай деган эди: «...химия саноатини ривожлантириш минерал ўғитлар, шу жумладан азотли ўғитлар, шунингдек гербицидлар ҳамда бегона ўтларга ва қишлоқ хўжалик экинларининг зараркунандаларига қарши кураш олиб бориш учун бошқа химиявий воситалар ишлаб чиқаришни кучайтириш ҳозир энг актуал вазифалардан биридир. Биз, ўғит ишлаб чиқаришни қишлоқ хўжалигини механизациялаш билан бир қаторга қўйишимиз керак, десак муболаға бўлмайди, чунки буларнинг ҳар иккаласи ҳам қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришнинг ҳал қилувчи шартидир».

Колхоз ва совхозларнинг тажрибаси бу хулосанинг тўғрилигини тўла исботламоқда. Суғориладиган деҳқончилик шароитида ўғитни қўлланиш жуда катта иқтисодий фойда беради. Масалан, ғўзага ишлов беришда солинган бир тонна ўғит пахтанинг ҳосилини 1,5 тонна оширади.

Кейинги йилларда давлат пахтакор хўжаликларга илгарига нисбатан кўпроқ ўғит ажратмоқда. Лекин уларга бўлган эҳтиёж тўла қондирилаётгани йўқ. Ўзбекистон колхоз ва совхозлари пахта етиштириладиган ҳар гектар ерга 120—130 килограммдан соф азот солиб, гектаридан 20—23 центнердан ҳосил кўтармоқдалар. Илғор хўжаликларнинг тажрибаси шундан далолат бермоқдаки, бундан ҳам юқори ҳосил олиш учун ерга солинадиган ўғит нормасини ошириш керак.

Хоразм областида ҳар гектар ерга солинадиган азотнинг миқдорини 1955 йилдаги 86 килограммдан 1963 йилда 207 килограммга етказиш пахта ҳосилдорлигини 17 центнердан 31 центнерга етказишда ҳал қилувчи омиллардан бири бўлди. Шу областдаги Наримонов номли колхозда чигит экилган ҳар гектар ерга 254 килограммдан азот, шунга мувофиқ равишда фосфор солиниб, гектаридан 41 центнердан ҳосил олинди.

Гектаридан 35—40 центнер ва ундан ҳам кўпроқ пахта ҳосили олиб келаётган илғор хўжаликлар — Андижон областидаги «Совой» совхози, «Партия XXII съезди» ва «Правда Востока» колхозлари; Сурхондарё областидаги «Хазарбоғ», «Комсомол 30 йиллиги» совхозлари, «Ғалаба» колхози; Тошкент областидаги «Ўзбекистон ССР беш йиллиги» совхози ва «Политотдел» колхози ўрта ҳисобда ҳар гектар ерга 200 килограмм ва ундан ҳам ортиқ азот соладилар.

Тажриба шундан далолат бермоқдаки, суғориладиган ерларда шоли, маккажўхори ва бошқа дон экинлари етиштирилганда минерал ўғитларни қўлланиш катта фойда бермоқда. Хоразм областидаги «Коммунизм» колхози ҳар гектар ерга 200 килограммдан азот ва шунча фосфор солиб, 1100 гектар ернинг ҳар гектаридан 70 центнердан ошириб шоли ҳосили олмоқда. Маккажўхоридан рекорд дон ҳосили ва кўкпоя олаётган «Политотдел» колхозидаги Любовь Ли бригадаси ҳам ўғитнинг оширилган нормасини қўлланмоқда.

Суғориладиган ерлар мамлакатнинг жуда катта бойлиги. Маълумки, суғориладиган ерлар, об-ҳаво шароитларидан қатъи назар, муттасил мўл ҳосил олиш имконини беради. Давлат бу ерларни ўзлаштириш учун жуда катта маблағ сарфлади. Зотан, бу ерларга етарли миқдорда минерал ўғит солинмас экан, бу оқилона иш бўлмайди.

Пахта, ғалла, шоли ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш юзасидан 1970 йилга мўлжалланган марраларга эришиш учун республиканинг минерал ўғитларга бўлган умумий эҳтиёжи қуйидаги миқдорларда белгиланади: азот ўғитлари — 3.280 минг тонна, фосфор ўғитлари 2.480 минг тонна, калий ўғитлари 240 минг тонна, заҳарли химикатлар — 300 минг тонна.

Деҳқончилик маданиятининг ўсиши ҳамда қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини комплекс механизациялашни ниҳоясига етказиш билан бир вақтда бундай миқдордаги ўғит ҳосилдорликни қуйидаги миқдорларда оширишни таъминлайди: эски суғориладиган ерларда пахтанинг ҳосилдорлиги гектар бошига 28—29 центнерга, дон экинлари ҳосили ўрта ҳисобда 26,6 центнерга, шу жумладан маккажўхори дони 60 центнер, шоли 45 центнерга етади.

Бироқ, ҳосилдорликнинг миқдори фақат ерга солинган минерал ўғит миқдоригагина боғлиқ деб ҳисоблаш нотўғри бўлур эди. Ҳолбуки, шундай фактлар ҳам кўп учрамоқдаки, ер шароитлари бир хил бўлган, **сув таъминоти ва** минерал ўғит гектарларга тенг солинадиган хўжаликлар турлича ҳосил олмоқдалар.

Бундай фактларни нима билан изоҳлаш мумкин? Шу билан изоҳлаш мумкинки, деҳқончилик маданияти турли хўжаликларда бир хил шароитда эмас, бутун агротехника тадбирлари комплексидан ажралган ҳолда ерга солинган ўғит эса кўзлаган самарани бермайди. **Биз қиш давомида ҳамма механизаторларга, бригада бошлиқларига, бўлим бошқарувчиларига, хўжаликларнинг раҳбарларига, партия ходимлари ва ишлаб чиқариш бошқармалари ходимларига агрохимия асослари ва минерал ўғитларни қўлланишнинг илғор методларини ўргатишни мўлжаллаяпмиз. Ўғитни қўлланишда яхши натижага эришган ходимларни моддий рағбатлантириш** системасини ишлаб чиқишни кўзда тутмоқдамиз.

Деҳқончиликни химизациялаш қишлоқ хўжалигининг ҳамма звеноларида кадрлар тайёрлашни жиддий йўлга қўйишни талаб этади. Бироқ, бизда агрохимиклар жуда кам. Амалда уларни тайёрлаш билан ҳеч ким шуғулланмайди. Тўғри, Тошкент қишлоқ хўжалик институти ҳар йили 25 агрохимик тайёрлайди. Лекин, бу Ўрта Осиё республикалари эҳтиёжини кўзда тутганда, денгиздан томчи холос. Олий ўқув юртлари ва техникумларининг агрономия факультетлари ўқув программаларида практик агрохимия масалаларига етарли эътибор берилмаган. Қишлоқ хўжалигини механизациялаш билим юртлари ва колхоз ҳамда совхозлардаги агротехника курслари ўқув программалари тўғрисида ҳам худди шу гапни айтиш мумкин. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бу жиддий камчиликни тузатиш чораларини кўрмоқда. Бу муҳим масала билан Олий ва ўрта махсус таълим министрлиги, СССР Қишлоқ хўжалик министрлиги ҳар томонлама шуғулланишларини истардик.

Қишлоқ хўжалигини химизациялаш соҳасидаги ғоят катта вазифалар саноат ишига катта талабчанлик қилишни тақоза этади, деб ўйлаймиз. Бунда гап ўғит ишлаб чиқаришни кўпайтириш тўғрисидагина эмас, балки уларнинг сифатини кескин яхшилаш тўғрисида ҳам бормоқда. Чунончи, суғориладиган зона учун азот ўғити формаларидан аммиак селитра ва мочевина жуда қулай. Аммо улар физик жиҳатдан анча такомиллаштиришга муҳтож.

Суғориладиган ерларда деҳқончилик билан шуғулланадиган колхоз ва совхозлар химия саноатидан 40 процентдан кўпроқ фосфор кислотаси бўлган преципитат ва қўшалоқ суперфосфат ишлаб чиқаришни кутмоқдалар. Улар бундай ўғитларнинг бир қисми қаттиқ ва мураккаб формада ишлаб чиқарилишига умид билдирадилар. Бундай ўғитлар ишлаб чиқаришга ўтиш ўғитларни ташишни анча камайтирган ва склад биноларига бўлган эҳтиёжни қисқартирган, ўғитни ерга солишга қилинадиган харажатларни камайтирган бўлур эди.

Бегона ўтларга, қишлоқ хўжалик экинлари зараркунандаларига ва ўсимлик касалликларига қарши кураш қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришнинг муҳим резервидир. Юқори самарали хлор органик ва фосфор органик препаратларнинг қўлланилиши Ўзбекистон колхоз ва совхозларига дон экинларининг қораму билан зарарланишини деярли тугатиш имконини берди. Пилла қуртининг хавфли душмани тут баргининг касалланиши тугатилди. Амударёда осиё чигирткаси қуритилди. Хўжаликларда морок чигирткаси, дала юмронқозиқлари ва бошқа қишлоқ хўжалик зараркунандаларининг хавфи амалда тугатилди.

Кенг миқёсда олиб борилган тажриба шу нарсани исботладики, **экинларни зараркунандалардан ва касалликлардан ҳимоя қилиш учун сарфланган ҳар бир сўм пахта ҳосилини 6 сўм, сабзавот экинлари ҳосилини 8 сўм, боғдорчиликни 20 сўм оширади, қишлоқ хўжалик экинларининг** (пахта, дон, боғдорчилик, ток, сабзавот, полиз экинлари) **заҳарли химикатлар билан ишланиши туфайли сақлаб, қолинадиган ҳосилнинг умумий қиймати Ўзбекистон бўйича 600 миллион сўмни ташкил этади.**

Ғўза баргини тўктириш учун ишлатиладиган дефолиант ва десикантларнинг қўлланилиши машина теримини кенг жорий қилиш ва пахтанинг қийматини камайтириш имконини беради. Дефолиацияланган далалардан олинадиган биринчи сортли пахта ҳосили кўпайишининг ўзидан хўжаликлар ҳар гектар ердан 40—50 сўм қўшимча даромад оладилар. Бу йил бизда 722 минг гектар ёки ўтган йилдагидан қарийб 2 баравар кўп майдонда дефолиация ўтказилди.

Эришилган ютуқларни қайд қилиш билан бирга ўсимликларни ҳимоя қилиш учун ишлатиладиган химия воситаларининг ҳозирги ассортименти суғориладиган деҳқончиликнинг ўсиб бораётган талабларини тўла қондирмаётганини ҳам айтиш лозим. Қишлоқ хўжалик экинлари зараркунандалари ва касалликлари пахтачиликка катта зарар келтирмоқда. Ёш ғўза ниҳолини уяда чириб қолишдан, гоммоз ва бошқа зараркунандалардан асрашда препаратлар комплексига катта муҳтожлик сезилмоқда. Афсуски, бундай препаратлар ишлаб чиқариш ҳали йўлга қўйилмаган.

Чигитни ва сабзавот экинлари уруғини улар униб чиқишида емирувчи зараркунандалардан ҳимоя қилиш учун қўлланиладиган препаратлар жуда зарур. Бу препарат ёрдамида ипак қурти баҳорда фосфор органик воситалар билан ишланиб унинг зарарланиши анча камайган бўлур эди.

Ғўзанинг ўсиши даврида вилт касаллигига чалинишига қарши химик препаратларнинг йўқлиги пахтанинг ҳосилдорлигини ошириш йўлида жиддий тўсиқ бўлиб турибди. Тахминий ҳисобларга кўра, бу йил ғўзанинг вилт билан касалланиши туфайли йўқотилган ҳосил 190 минг тоннани ташкил этди.

Колхоз ва совхозлар шу вақтгача юқори самара берадиган дефолиантларга қаттиқ муҳтожлик сезяптилар. Ҳатто, куз яхши келган бу йилги шароитда ҳам дефолиация қилинган ғўзалар пахтанинг пишиб етиш шароитидан анча кеч ўтказилган майдонларда ғўза баргининг ярми тўкилди. Шундай майдонлардан йиғиб-териб олинган ҳосил нам ва ифлос бўлди. Бундай далаларда пахта терадиган машиналарнинг иш унуми паст бўлади, агрегат иш органларининг пахтани териб олиш шароити ёмонлашади.

Иқлим шароити кўпгина хавфли зараркунандалар ва қишлоқ хўжалик экинлари касалликларининг ривожланишига имкон берадиган Ўзбекистонда химия воситаларини авиация йўли билан ҳам, хўжаликларда ишлатиладиган воситалар билан ҳам қўлланишни марказлаштириш лозим. Бизда 9 жойда ўсимликларни ҳимоя қилиш область станцияси ташкил этилди. Улар колхоз-совхоз бошқармаларининг сонига қараб 65 та ишлаб чиқариш отрядига эгалар. Бу отрядлар колхоз ва совхозларда авиахимия ишларини бажарадилар. Бу хизмат ўзини тўла оқлади ва янада ривожланиши керак. Йирик хўжаликларда ўсимликларни ҳимоя қилиш пунктлари ташкил этилиши лозим. Ғўзани дорилашни энг яхши муддатларда ўтказиш учун қишлоқ хўжалик авиацияси самолётлари паркларини ошириш ва хўжаликларда дорилаш воситаларини кўпайтириш лозим. Бу масалалар марказий планлаштирувчи, таъминот ва молия органларида ҳал этилиши керак.

Ўзбекистон минерал ўғит ва қишлоқ хўжалиги учун бошқа химиявий препаратларни истеъмол қилувчигина бўлиб қолмай, балки уларни ишлаб чиқарувчи йирик базалардан бири ҳамдир. 1963 йили бизда 1.333 минг тонна шундай маҳсулот ишлаб чиқарилади. Ўзбекистон химиклари партия ва ҳукуматнинг чақириғига жавобан илгари қабул қилган мажбуриятларидан анча кўп ўғит ҳамда ўсимликларни ҳимоя қилувчи химиявий воситалар ишлаб чиқарадилар.

Химиянинг суғориладиган деҳқончиликда кенг жорий этилиши пахта, ғалла, шоли, маккажўхори, ем-хашак ва бошқа қишлоқ хўжалик экинларидан муттасил юқори ҳосил олиш учун кенг имкониятлар очиб беради.

Тошкент.
«Сельская жизнь», 8 декабрь 1963 йил.

РАЙОН ПАРТИЯ КОНФЕРЕНЦИЯЛАРИДА

ҚУВОНЧЛИ ЯКУНЛАР, ЯНГИ РЕЖАЛАР

Чилонзорни ҳақли суратда пойтахтимизнинг қурилиш майдони деб аташади. Бу бежиз эмас, албатта. Чунки бу ёш районнинг хўжалик планида капитал, уй-жой қурилиши етакчи ўрин эгаллайди. Йил бошидан бери массивда тўрт минг юз оила янги уйларга кўчиб кириб, ҳовли тўйи ўтказди. Ўтган давр ичида ... та умумтаълим мактаби, икки мактаб-интернат, 8 та мактабгача ёшдаги болалар муассасаси, «Чайка» кинотеатри, автомат-телефон станцияси ва бошқа объектлар қурилиб фойдаланишга топширилди. 153-қурилиш тресты, уйсозлик комбинати сингари йирик ташкилотлар массивда кенг кўламда қурилиш-монтаж ишлари олиб бормоқдалар.

Райондаги саноат корхоналари ялпи маҳсулот тайёрлаш бўйича 11 ойлик программани 106,5 процент адо этдилар. Топшириққа қўшимча 5,5 миллион сўмликка яқин маҳсулот тайёрланди. Районда ишлаб чиқариш планларини бажармайдиган биронта корхона йўқ. Ўнбир корхона коллективи эса шу кунларда етти йилликнинг олтинчи йили ҳисобига ишламоқда.

Бу муваффақиятлар ўз-ўзидан қўлга кирмади. Райондаги кўпгина партия ташкилотлари коммунистларни, барча меҳнаткашларни партия XXII съезди, КПСС Марказий Комитети ноябрь ва июнь Пленумлари тарихий қарорларини тўла-тўкис адо этишга сафарбар қилдилар. Партия раҳбар органлари қайта ташкил этилганлиги натижасида район партия ташкилоти ишлаб чиқариш билан яқинроқ шуғулланадиган бўлди, корхоналарнинг экономикасига чуқурроқ кириб бормоқда, техника прогресси учун курашда омманинг ташаббускорлигини оширмоқда.

Районда идеология ишлари сезиларли даражада яхшиланди. Партия маорифи шохобчаларида ҳозир 8 минг киши ўқимоқда.

Конференцияда «КПСС Марказий Комитети ноябрь (1962 йил) ва июнь (1963 йил) Пленумлари қарорларининг район партия ташкилоти томонидан бажарилиши тўғрисида» доклад қилган Чилонзор район партия комитетининг биринчи секретари **О. Соқиев** партия ва хўжалик органларининг ишидаги камчиликларни ҳам кенг анализ қилиб берди.

Конференцияда сўзга чиққан Тошкент уйсозлик комбинати бошлиғи ўртоқ **Омеров** 153-қурилиш тресты раҳбарларининг фаолиятидаги камчиликларни кескин танқид қилди. У трестнинг айби билан уйлар қурилиши графикдан кечикаётганлигини айтади.

Монтажчилар бригадасининг бошлиғи ўртоқ **Аббосов** ҳам ўз нутқини шу трест ишидаги камчиликларга бағишлади.

153-трест бошқарувчиси ўртоқ **Ҳамидов** ўз сўзида трест раҳбарлари шаънига айтилган танқидларга қўшилди-ю, бироқ камчиликларни бартараф этиш учун қандай тадбирлар кўрилаётганлиги ҳақида лом-мим демади.

«Узбекфильм» киностудияси ходими **Хачатуров**, район комсомол комитетининг секретари **Бахарев** ўртоқлар ўз нутқларини районда идеология ишларини янада жонлантиришга бағишладилар.

Конференция ишида Тошкент шаҳар партия-давлат контроли комитетининг раиси ўртоқ **М. Толипов** қатнашди. Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг секретари ўртоқ **Р. Н. Нишонов** катта нутқ сўзлади.

Конференция қатнашчилари кўрилган масала юзасидан қарор қабул қилдилар ва Тошкент шаҳар XVI партия конференциясига делегатлар сайладилар.

ХЎЖАЛИККА РАҲБАРЛИКНИ ЯХШИЛАЙЛИК

Пойтахтимизнинг Киров район меҳнаткашлари бу хўжалик йилида яхши меҳнат қилдилар. Район саноат корхоналари коллективлари ялпи маҳсулот ишлаб чиқариш ўн бир ойлик планини ортиғи билан бажардилар. Планга қўшимча 2500 минг сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилди. Ишлаб чиқаришни такомиллаштириш, маҳсулот сифатини яхшилаш, таннархини пасайтиришга қаратилган бир мунча тадбирлар кўрилди. Завод ва фабрикаларда 1666 та янги ускуна ўрнатилди, 12 та автомат, 13 та поток технология, 3 та механизациялашган линия ва 9 та конвейер ишга туширилди.

Шу билан бирга бир қатор бошланғич партия ташкилотлари КПСС Марказий Комитетининг ноябрь ва июнь Пленумлари қарорларини амалга оширишда айрим камчиликларга йўл қўйдилар. Райондаги «Шарқ» мебель фабрикаси, «Подшипник» заводи, ёғоч ишлаш комбинатлари ўн бир ойлик планни тўлдирмадилар. Баъзи завод ва фабрикалар маҳсулот таннархини пасайтириш, меҳнат унумдорлигини ошириш каби муҳим кўрсаткичларда орқада қолдилар. Маҳсулот сифатини яхшилаш учун бошланган кураш ҳам охирига етказилмади. Кўпгина корхоналарда ички резервлардан фойдаланиш ёмон аҳволда.

Киров район партия комитетининг биринчи секретари ўртоқ **А. А. Каприелов** ана шулар тўғрисида конференция қатнашчиларига доклад қилди. Докладда ва музокараларда қатнашган делегатларнинг нутқларида район экономикаси ва маданиятини юксалтиришга қандай қилиб эришиш мумкинлиги, мавжуд камчиликларни бартараф қилиш каби масалалар марказий ўринни эгаллади.

Музокараларда сўзга чиққан компрессор заводининг директори **Новоченко**, «Узбексельмаш» заводи партия комитетининг секретари **Свистунов** 1-тикувчилик фабрикаси партия бюросининг секретари **Большакова**, Киров район ижроия комитетининг раиси **Шобурхонов** ва бошқа делегатлар район саноат корхоналари ва муассасалари ишларида рўй бераётган йирик-йирик нуқсонлар ва уларни бартараф қилишда айрим раҳбар ходимларнинг ношудлик қилаётганлиги ҳақида гапириб ўтдилар.

159-қурилиш тресты ишидаги нуқсонлар конференцияда қаттиқ танқид қилинди. Бу трестнинг раҳбарлари ажратилган капитал маблағларни сарфлашда нўноқлик қилмоқдалар. Объектлар ўз вақтида фойдаланишга топширилмаётир.

Алоқа электротехника институти ректори **Астахов**, ТошДУ партия комитетининг секретари **Уразаев**, Горький номидаги театр партия ташкилотининг секретари **Филатова**, ёзувчи **Иванов** ўртоқлар ўз нутқларида идеология ишлари ҳақида тўхталиб ўтдилар. Районда кадрларни ўқитиш ва уларни тарбиялаш соҳасида бирмунча ишлар қилинган бўлса ҳам, бироқ пропаганда ишлари ҳали талабга жавоб бермайди. Илмий атеистик пропаганда ишлари ҳам жуда бўш.

Конференцияда Тошкент саноат область партия комитетининг секретари ўртоқ **Х. Р. Мусахонова** қатнашди. Тошкент шаҳар партия комитетининг секретари ўртоқ **В. А. Архангельский** нутқ сўзлади.

Н. У. РИЗАЕВ,

Тошкент политехника институти проблематик лабораториясининг мудири, доцент.

— Мамлакатимиз пойтахти Москва шаҳрида КПСС Марказий Комитетининг навбатдаги Пленуми очилган кун бизларнинг қувончимизга-қувонч қўшди. Чунки бизлар кимёгарлармиз, химия соҳасида иш олиб бораётган олимлармиз. Бизнинг коллектив 1958 йилдан буён химия соҳасида анча ишларни амалга оширди. Мазкур ишлар халқ хўжалигимизни ривожлантиришда катта аҳамиятга эга бўлиши билан фахрланамиз.

Партиямиз Марказий Комитетининг Пленуми биз олимларни олдига янги-янги вазифалар қўяди ва илмий фаолиятимизда янги зафарларга илҳомлантиради.

В. П. БОРИСЕНКОВА,

Тошкентдаги лак-бўёқ заводининг аппаратчиси

— Бизлар химия проблемаларини муҳокама қиладиган КПСС Марказий Комитети навбатдаги Пленумининг очилиши ҳақидаги ахборотни ўқиган кунимиздан бошлабоқ, барча ишларимизни сифатли бажаришга интилган эдик. Бугун ана шу интилишларимиз кўнгилдагидек натижа берди. Корхонамиз ишчи ва хизматчилари фақат сифатли маҳсулот ишлаб чиқариш соҳасида меҳнат қилмоқдалар.

Д. ИСМОИЛОВ,

Тошкентдаги 99-мактаб-интернат илмий бўлим мудири

— Химия бугунимизнинг, келажагимизнинг қаноти, деб бежиз айтмайдилар. Ҳозирги кунда ҳар бир киши келажакни химия мўъжизаларисиз тасаввур қила олмайди. Бизнинг мактабимизда махсус химия кабинети жорий қилинган. У ерда талабаларимиз химия «сир»ларини эгалламоқдалар.

Х. ЗИННАТУЛЛИН,

Политехника институти, химия факультетининг III курс студенти

— Мен ёшлигимданоқ кимёгар бўлишни орзу қилар эдим. Партия ва ҳукуматимизнинг биз ёшларга кўрсатаётган оталарча ғамхўрлиги натижасида менинг орзум ушалди. Уч йилдан буён институтда ўқиб билим олмоқдаман. Фахр ва ғурур билан айтаманки, мен олган билимларимни она-Ватанимнинг гуллаб-яшнаши учун сарф қиламан.

В. Салов фотолари.

ИЖОД СОҲИБИ

Полимерлар учун католизаторлар танлаш лабораторияси ҳақида гап кетса, албатта, қандайдир мураккаб аппаратлар, сеҳрли найчалар макони кўз олдингизга келади. Аслидачи? Аслида унинг мактаблардаги оддий химия лабораторияларидан фарқи йўқ. Бироқ, лабораторияда реторта, пробирка ва бурама трубкалар кўпроқ.

Аммо лабораториянинг довруғи бутун мамлакатга тарқалгани рост. Унинг номи тилга олиниши ҳамоно химик олимлар «ўзимизнинг Абдулла Султонович бошқараётган лаборатория-ку!» деб қўйишади фахрланиб. Дарҳақиқат, лаборатория олимнинг ижод масканн. Унинг илк ижоди шу ерда бошланди. Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Полимерлар химияси институти шуҳратини ошираётган лабораториялардан бири ҳам шу.

Мана А. Султонов учун қадрдон бўлиб қолган ўша лаборатория. Электр плиткаларда қўнғир ҳам лола ранг суюқликлар билқбилқ қайнаяпти. Олим гавдасини хиёл буккан ҳолда иш столида ўтирипти. У олдида турган колбага тикилиб, реакцияни анчагача кузатди. Кейин бошини кўтариб, деразадан ташқарига мамнун нигоҳ ташлади.

Фан оламига яна бир томчи қўшилди. Ҳа, ана шу кичик бир томчи деб олимлар тунларини бедор ўтказишади, изланишади, том-том китобларни ўқиб чиқишади. Илм мисоли қудуқни игна билан қазигандай қийинчилик билан топиладиган нарса. Бу гап кўпроқ химиклар учун тааллуқли бўлса ажаб эмас.

Абдулла Султонович танлаган темалар жуда ҳам мураккаб. Негаки, у химия фанининг юраги бўлган катализаторларни ихтиро қилиш билан шуғулланади-да! Катализатор деганини келиб кўрсангиз: мўъжиза. Модомики гап катализаторга оғдими, унинг хоссиятларини айтиб ўтамиз. Катализатор махсус моддаки, у химиявий реакцияларни тезлаштиради ёки секинлаштиради. Ҳозирги замон химияси, айниқса юксак молекуляр бирикмалар химияси шу катализаторсиз тараққий этолмайди.

Шу боисданки, бу проблема жаҳон олимларини кўпдан бери қизиқтириб келади. Катализаторлар топиш йўлида бош қотираётган четэллик олимлар ҳам кўп. Аммо, уларнинг уринишлари кўпинча оқибатсиз қолмоқда. Ўзбек олимининг ижодий маҳоратига минг бор қойил қолса арзийди. Америкалик Аткинс деган олим бор-йўғи иккитагина катализатор ҳосил қилипти. Абдулла Султонович эса кўпгина катализаторларни химикларга тортиқ этди. Ана сизга ижодий жасорат намунаси!

Элга элини донгдорлари танитар, деган гап бор. Ўзбек олимининг самарали тадқиқотлари туфайли Америка, Франция ва инглиз мутахассислари совет химиясининг мўъжизасига тан берди. Австрияда нашр этилган ҳозирги замон химиясига бағишланган дарсликда олим А. Султонов ҳақида қуйидаги сатрлар ёзилган: «Турли хил факторларнинг биринчи навбатда карбоксил кислотаси электролитик диссоциацияси константларининг термик парчаланишига таъсири совет химиги Султоновнинг ишида ўз аксини топган».

Бензол нейлон ва капрон олишда асосий манба бўлаолмайдими? Ана шу масалада олим янгича метод қўллади. Бунда немис олими таклиф этган катализатордан четлаб ўтилди ҳам. Мана бу реакцияга эътибор қилинг-а! Немис олимининг катализатори ёрдами билан реакция 400 градусли ҳароратда ўтади. А. Султонов яратган катализатор қўлланилса бу реакция бор-йўғи 125 градусли ҳароратни талаб этади. Натижада капрон олиш учун керак бўлган камёб фенол ўрнини кўп миқдорда мавжуд бўлган бензол эгаллади.

Ҳа, олим модда ҳаракатининг умумий қонунлари асосида аниқ ва изчил католиз назариясини яратди. Бу назария эндиликда амалиётчилар учун сув билан ҳаводай зарур бўлиб қолди. Шунинг учун ҳам улар олимни маслаҳатга тез-тез чақириб туришади.

Фарғона гидролиз заводининг коллективи мўъжизакор олимнинг амалий ёрдамини ҳали-ҳали эслайди. Бу воқеага анча йил бўлди. Ўшанда корхона маҳаллий хомашёдан янги маҳсулот тайёрлашга тараддуд кўраётган эди. «Қандай катализатор қўлланилса, кутилган натижани беради?» деган савол ўртада кўндаланг бўлиб турарди. Аммо, бу муаммо тезда ҳал бўлди. А. Султонов уларнинг мушкулини осон қилди. Реакция талаб қилган катализатор ишга тушди.

Олим яратган катализаторлар сони 20 дан ошиб кетди. Улар халқ хўжалигимизга жуда кўплаб фойда келтирмоқда. Истиқболи бор ҳарқандай янгилик ишлаб чиқаришда ўз ўрнин топади деганларидек, олимнинг кейинги йилларда кашф этган катализаторлари Новоуфимск нефтни қайта ишлаш заводида ва бошқа кўпгина корхоналарда кенг қўлланиляпти.

КПСС Марказий Комитетининг декабрь Пленумига катта тайёргарлик кўрилаётган бир пайтда олим А. Султонов кўп йиллик илмий ишлари асосида Москвада докторлик диссертациясини ёқлади. Олимлар ҳам, мутахассислар ҳам унинг тадқиқотларига юксак баҳо бердилар. Шундай, толмас тадқиқотчи А. Султонов партиямиз Марказий Комитетининг Пленумини химия фани хазинасига улкан ҳисса қўшиш билан кутиб олди.

А. АЛИЕВ.

ХИМИЯ — БУГУНИМИЗ, КЕЛАЖАГИМИЗ ҚАНОТИ

МЎЪЖИЗАКОРЛАР

Баланд бўйли, қотмадан келган, ўттиз ёшлар чамасидаги йигит ёнида турган яшикдан куракчада тимқора порошок олиб, қўлидаги формани лиқ тўлдирди. Сўнг баҳайбат пресс остига қўйди. Кнопкани босиб юборган эди, пресс ҳаракатга келиб, бояги форма унинг ичида йўқ бўлиб кетди. Агрегатнинг биқинида ўт чирсиллади.

— Цехимизнинг илғор ишчиларидан бири — Мираъзам Усмонов — шу киши,— таништирди темирчилик-пресслаш цехи бошлиғининг ўринбосари Турсун Аҳметов.

— Ўн минут ичида тайёр бўлади, — Мираъзам шундай дедида, навбатдаги қолипни тайёрлашга уриниб кетди.

— Пресс 200 атмосфера босимга эга, — деди ўртоқ Ахметов.— 170—180 даража иссиқлик берилгач, ўзингиз кўриб турган ана шу карболит порошогидан пилталаш машинасига ишлатиладиган коробка номли деталь тайёр бўлади. Чидамлиликда устун бўлса устундирки, металл деталлардан мутлоқ қолишадиган ери йўқ.

... Мираъзам яна кнопкани босди. Пресс кўтарилди. Ичидан қалқиб, қолип чиқди. Йигит болғача билан уриб, деталнн қолипдан ажратди-да, уни стол устига қўйди.

Шу пайт цех бошлиғи Аркадий Павлович Степанов ва пластмасса участкасининг мастери Алексей Иванович Улибинлар ҳам келиб қолишди. Бошлиқ тайёр деталнн қўлга олиб, уёқ-буёғини кўздан кечирди. Сифатидан кўнгли тўлди шекилли прессчига қараб дуруст дегандай ишора қилиб, детални агрегат ёнида турган яшикка ташлади.

Цех бошлиғидан пластмасса деталлари тайёрлашга ўтиш қандай қулайликлар туғдирганлиги ҳақида сўзлаб беришни илтимос қилдик.

— Илгари мана шу жойларда, — деди у, — бутунлай бошқа станоклар турарди. У пайтларда бу деталлар рангли металлардан қуйиларди. Металл деталь тайёр бўлгунча озмунча кишн қўлидан ўтадими? Аввал қуйилади, механик ишлов берилади. Ҳа деб уёқдан-буёққа ташилаверганини айтмайсизми. Эндичи? Бир йўла тайёр бўлиб чиқаверади. Аввалги пайтларда бир ишчи эрталабдан кечгача кўпи билан 5 та деталь тайёрлар эди. Ҳозир биргина Мираъзамнинг ўзи сменада 50 тадан ишлаб чиқаряпти.

Цехда махсус пластмасса участкаси ташкил этилди. Ишдан чиқиб қолган эски асбоб-ускуналар ўрнига 8 та янги гидравлик пресс ўрнатилди. Уларнинг ҳаммаси ҳозир тўхтовсиз ишлаб турибди. Бирида карболит порошокдан, иккинчисида ёғоч пластикадан, бошқасида эса капрондан деталь тайёрланмоқда.

Цех бошлиғи пластмассадан ишланаётган деталлар металл деталларга нисбатан анча арзонга тушаётганлигини айтди.

— Йигирув машиналарига ишлатиладиган тақсимлагичларни олиб кўрайлик, — деди Аркадий Павлович. — Илгари бу деталлар алюминийдан тайёрланиб, ҳар бири 24 тийинга тушар эди. Мана бу капрон деталлар эса корхонага атиги 16 тийиндан тушади. Ҳар бир йигирув машинасига 462 та тақсимлагич ўрнатилишини кўзда тутсак, бунинг қандай фойда келтиришини ҳисоблаш қийин эмас.

Бир турдаги деталнинггина фойдаси бу. Борди-ю, корхонада ҳозир 230 хил номдаги деталь пластмассадан тайёрланаётганини назарда тутсакчи? Шу туфайли тежалаётган маблағ беҳисоб.

Корхона рационализаторчилик ва ихтирочилик бюросида ажойиб фактни айтиб беришди. Заводда фақатгина металл ўрнига ёғоч пластиканинг қўлланилиши 58 ишчини бошқа участкага ўтказиш, 29 станокдан бошқа мақсадларда фойдаланиш имкони туғилибди.

«Таштекстильмаш» заводи маркаси билан чиқаётган тўқимачилик саноати машиналари Ватанимиздагина эмас, ҳатто чет элларда ҳам машҳур ва барчага манзур. Шу боисдан уларга талаб зўр. Корхона коллективи ишлаб чиқарилаётган ҳар бир машинанинг сифатини яхшилаш, чидамлилигини ошириш учун тинмай изланмоқда. Ҳозир завод дарвозасидан чиқаётган ҳар бир машинанинг вазни аввалгиларидан 175 килограмм енгил. Уларни тайёрлаш учун эса 30 норма-соат кам вақт сарфланаётир. Бу кўрсаткичларга машина деталларини пластмассадан тайёрланаётганлиги туфайли эришилган.

Машинасозлар ҳар бир агрегатнинг сифатини яхшилаш ва таннархини арзонлаштиришда фан ва техника ютуқлари, айниқса мўъжизалар фани — химия мададига таянмоқдалар. Химия уларга жуда қўл келиб қолди. Мўъжизакорлар муваффақиятининг сири ҳам шунда.

Т. МИРҲОДИЕВ.

БУРЧИМИЗ

Олтинтопган қўрғошин-рух комбинатига қарашли сульфат кислотаси цехи коллективи КПСС Марказий Комитетининг Пленуми очилиш кунини пландан ташқари юзлаб тонна сульфат кислотаси ишлаб чиқариш билан кутиб олди. Цех азаматлари шу неча-кундузда партиямиз Пленуми материалларини зўр кўтаринкилик билан ўрганмоқдалар. Партия белгилаётган вазифаларни беками-кўст адо этиш бизнинг бурчимиздир, демоқдалар улар.

— Меҳнатсевар коллективимиз Пленум шарафига бошланган меҳнат вахтасини давом эттиришга қарор қилишди,— дейди цех слесари, ёш коммунист Қўлдош Юсупов.— Мақсадимиз йиллик планни муддатидан олдин бажариб, ютуқларимизни Ватанга армуғон этишдир.

„КИЧИК ХИМИЯ"ГА КАТТА ЙЎЛ

КПСС Марказий Комитетининг Пленумида химиянинг халқ хўжалигидаги тутган ўрни ва унинг истиқболлари тўғрисида катта гаплар бўлмоқда. Никита Сергеевич Хрушчев «Катта химия» билан бир қаторда «Кичик химия»ни ҳам ривожлантириш зарурлигини уқдириб ўтди. Химиядан электр асбоб-ускуналари тайёрлаш билан бирга электр энергиясини тежаш мақсадида ҳам фойдаланиш мумкин экан. Докладда: «кундузги ёруғлиқ лампаларини ишлаб чиқармоқ учун ёруғлиқ беришга хизмат қиладиган бир минг тонна химиявий моддани ишлатиш натижасида 800 минг киловатт қувватли электростанциядан олинадиган электр энергиясига тенг миқдордаги энергияни тежашга имкон бериши мумкин» дейилади.

Демак, биз қураётган электр станциялар қувватидан тежаб-тергаб фойдаланиш учун ҳам химия катта роль ўйнайди.

КПСС Марказий Комитетининг Пленуми ўтиб турган шу тарихий кунларда «ТашГРЭС» қурувчилари гигант иссиқлик электр станциясининг 150 минг киловатт қувватли биринчи блокини ишга туширмоқдалар. Дастлабки синовлар яхши натижалар берди. Пленум ўз ишини тугатмасданоқ саноатга ток берамиз.

Бригадамиз аъзолари докладни ўрганиб чиққач, ГРЭС нинг иккинчи блокини ҳам муддатидан илгари ишга туширишга ўз муносиб ҳиссаларини қўшишга аҳд қилдилар.

М. АБДУВАЛИЕВ,

«ТашГРЭС» қурилиш бошқармасига қарашли бетончилар коммунистик меҳнат бригадасининг бошлиғи.

ҒАЙРАТЛАРИ ЖЎШ УРМОҚДА

Ойлик планларни муттасил ошириб бажаришда, сифатли ва мўл маҳсулот ишлаб чиқаришда Ҳ. Воҳидов бошлиқ коммунистик меҳнат бригадаси аъзоларига етадигани йўқ корхонада. Бу азаматлар КПСС Марказий Комитети Пленуми материалларидан руҳланган ҳолда шу кунларда яна ҳам зўр ғайрат ва шижоат билан меҳнат қилмоқдалар. М. Лазовская, М. Якушева, Р. Журавлева каби пешқадамлар фақат бригадада эмас, балки Тошкент фармацевтика заводида ҳам илғорликни қўлдан бермаётирлар. Улар аптечкалар комплекти ишлаб чиқариш бўйича белгиланган смена нормаларини доимо ошириб бажаришаяпти.

— Партиямиз Пленуми коллективимиз зиммасига катта вазифалар белгиламоқда, — дейди бригадир Ҳ. Воҳидов. — Биз химиянинг шарофати билан яратилаётган янги хил дори-дармонлар ишлаб чиқаришни ўзлаштирмоқдамиз. Қўлимиздан чиқаётган дорилар иттифоқимиздан ташқари ўндан ортиқ чет эл мамлакатларига ҳам жўнатилади. Бундан буён ҳам маҳсулотларнинг сифатли бўлиш учун тинмай ғайрат қилаймиз.

Пластмасса участкасининг технологи Ю. Загвоздкин прессчи Мираъзам Усмонов тайёрлаётган деталларнинг сифатидан мамнун (юқоридаги сурат). У кўпинча Мираъзамга фойдали маслаҳатлар беради. Қандай қилиб кўп ва сифатли маҳсулот тайёрлаш ҳақида улар биргаликда ўйлайдилар. Мастер А. Альтер (чапдан), цех бошлиғи ўринбосари Т. Ахметов, цех бошлиғи А. Степанов ва техника бюроси бошлиғи И. Неберикутин ўртоқлар ўртасидаги қизғин баҳс, мунозара узоқ давом этади. Бундай тортишувлар одатда яна бир янгиликнинг туғилиши билан якунланади (пастдаги сурат).

М. Нуриддинов фотолари.

ЯНГИЛИК ШАРОФАТИ

Ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг КПСС Марказий Комитети Пленумида қилган мазмунли докладида пластмассадан янада кенг фойдаланиш йўллари аниқ белгилаб берилди. 1970 йилда машинасозлик, электр саноатида бир миллион юз минг тонна пластмасса ва синтетик смолалардан фойдаланиш мўлжалланади. Бу — тахминан ярим миллион тонна рангли металл ва қарийб уч миллион тонна прокат тежаб қолинади, деган сўздир. Чиндан ҳам пластмассада хосият кўп экан. Корхонамизда дастлаб 1958 йилдан бошлаб металл деталлар ўрнига пластмассадан ясалган деталлар ишлаб чиқаришни жорий этдик.

Янгиликнинг шарофати катта бўлди. Сўнгги икки йил ичида пластмассадан фойдаланиш эвазига 110 тонна пўлат, 120 тонна чўян, 118 кубометр ёғоч иқтисод қилиб қолинди. А. Улигин, С. Шипков, И. Сидоров, В. Логунов каби инженер-техник ходимлар жорий қилган янгиликлар ютуқларимизга ютуқлар қўшмоқда. Ҳозирги кунда В. Савятугин бошлиқ пластмасса деталлари ишлаб чиқарадиган махсус комплекс бригада ташкил этилган. Бригада аъзолари ТКС-88, УТКС-76, РТС-198, ПК-106, маркали шиша толаси тайёрлайдиган янги агрегатлар учун пластмасса деталлари ишлаб чиқармоқдалар.

Пластмасса буюмлари арзон, сифатли ва тежамли бўлар экан. Қисқа вақт ичида ундан кўрган фойдамизнинг санаб саноғига ета олмайсан, киши. Бундан буён ҳам пластмассалардан машинасозлик саноатида кенг фойдаланамиз. У маҳсулот сифатини яхшилаш, таннархини арзонлаштириш, меҳнат унумдорлигини оширишда асосий омил бўлмоқда.

Ю. ТЮ,

«Таштекстильмаш» заводи технология бўлимининг инженери.

УЛКАН ВАЗИФАЛАР ОЛДИДА

Сменамизда қирқ йигит-қиз меҳнат қилади. Улар ғайрати билан кўпдан бери аммиак цехида мусобақа биринчилигини олиб келаяпмиз. Албатта, ютуқлар ўз-ўзидан келавермайди. Бунинг учун ҳар бир химик масъулиятни чуқур ҳис қилиши, меҳнатда ҳам, турмушда ҳам намуна кўрсата олиши керак. Ўтган йили бизга коммунистик меҳнат коллективи номи берилгач, сменанинг ҳар бир аъзоси янада унумлироқ ишлай бошлади.

Сменамиз меҳнатсеварлари КПСС Марказий Комитетининг Пленумини ёруғ юз билан кутиб олдилар. Йил бошидан бери 4 миллион киловатт-соат электр энергияси, 6 минг мегакалория буғ, 3 миллион 293 минг кубометр сув тежаб қолинди. Шундай қилиб давлатнинг салкам 40 минг сўмлик маблағини иқтисод қилдик.

Сменамиз аъзоларининг кўпчилиги ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда ўрта ва олий ўқув юртларида билим олмоқда. Машинист Кабилин, аппаратчи Желтовский, лаборант М. Микула каби ўртоқлар политехника институтининг кечки бўлимида ўқишаяпти. Кўпгина йигитлар бир йўла икки-уч касбни эгаллашган.

КПСС Марказий Комитетининг Пленуми биз — химиклар олдига янги-янги улкан вазифалар қўймоқда. Биз партия сўзини дилга жо қилиб Пленум қабул қиладиган қарорларни амалга ошириш йўлида ғайратимизни аямаймиз.

Ю. ЕЛИЗАРОВ,

Чирчиқ электрохимия комбинати аммиак цехининг смена бошлиғи.

ХИМИЯ ҲАҚИДА ЛЕКЦИЯЛАР

Тошкент шаҳар Марказий лекторийси химия фани эришаётган ютуқларни пропаганда қилиш мақсадида «Катта химия» деган циклли лекциялар ташкил қилди. Бунда Ўзбекистон Фанлар академиясининг корреспондент аъзолари К. Аҳмедов, Х. Усмоновлар «Ўзбекистон химик олимлари нималар устида ишламоқдалар», «Пахта ва химия» деган темаларда лекциялар ўқийдилар. Шунингдек, техника фанлари доктори Д. Забрамний, химия фанлари кандидати Г. Хўжаев ва бошқа олимлар ҳам химия фани тўғрисида суҳбатлар ўтказадилар. Бу циклда «Химия дўнёсига саёҳат» темасида илмий-оммабоп ва ҳужжатли фильмлар кўриги ҳам ўтказилади.

Яқинда циклли лекцияларнинг биринчи машғулоти бўлиб, химия фанлари кандидати В. Дубоваянинг «Минерал ўғитлар ва микроэлементлар» деган темадаги лекцияси тингловчиларда катта қизиқиш уйғотди.

Циклли лекциялар декабрь ойининг охиригача давом этади.

С. ПЎЛАТОВ.

ҲАР ТЎҒРИДА

НОК — «ГАСТРОНОМ»

Бутуниттифоқ ўсимликлар институтининг Павловскдаги боғида ажойиб бир нок дарахти бор. Унинг шохларида 18 хил олма ва дўлана ҳосилини санаш мумкин. Бу дарахтни селекциячи Ф. Петров яратган. Маҳаллий аҳоли нок — «гастроном» деб атайдиган бу дарахт нормал ўсиб, ҳосил бераётир.

«РАДИОЮЛДУЗ»

Совет астрономлари яқинда «Радиоюлдуз» деб ном олган космик объект билан Ер ўртасидаги масофани ўлчадилар. Ана шу космик объектдан нур бизгача ўн миллиард ёруғлик йилида етиб келган. Мазкур осмон жисмини аниқлашга имкон берган ёруғлик нури космик объектдан нафақат Ер бунёд бўлмасдан олдин, балки қуёш мавжуд бўлмасидан илгари йўлга чиққан. «Радиоюлдуз» биздан фантастик тезликда — секундига 150 минг километрдан ортиқ тезликда узоқлашаётир.

УЧАР ТЕЛЕФОН

Швецияда радио орқали ердаги телефон тармоқларига уланадиган янги телефон самолётларда синаб кўрилмоқда. Янги телефон 200 километр радиусдаги тармоқларга уланади. Бундай телефонда хоҳлаган киши самолёт учиб бораётган районга жойлашган ва номери аниқ бўлган абонент билан ҳавода туриб сўзлашаверади.

БИОЛОГИЯ АЖОЙИБОТИ

Венгриядаги паррандачилик фермаларининг бирида тўрт оёқли жўжа тухум ичидан чиққан. Орадан бир неча кун ўтгач, бу воқеа яна такрорланган. Ҳар иккала жўжанинг ҳам орқа оёқлари умуртқа охирига жойлашган. Жўжалар юрганда қўшимча оёқларни ҳам ишлатганлар. Сабальский областининг Тиссалек қишлоғида эса бир уй бекаси товуқ қорнидан 18—19 кунлик тирик жўжа олган. Жўжани формалинлаб, Дебраценский аграр институти кафедрасига юборилди. Ҳозир жўжанинг рентген суратлари тайёрланаётир. Биологиянинг бу ажойиботи сабаблари илмий кенгашда муҳокама қилинади.

БУНИ БИЛИБ ҚЎЙИНГ!

ДЕРАЗА ОЙНАСИ ТЕРЛАСА...

Қиш вақтида дераза ойналари тез-тез терлаб туради. Уйнинг тез исиб кетиши ва кейин совиши натижасида ана шундай ҳодиса рўй беради. Ойналарда муз ҳосил бўлиб, у эрий бошлайди. Эриган сув полга ёки дераза остидаги ёриғлар орқали деворга ўтади. Натижада деворлар ҳўл бўлиб қолади. Уйдаги ҳавонинг намлиги ортиб кетади. Баъзида қўш қават дераза ромлари ўрнатилган тақдирда ҳам бунинг олдини олиб бўлмайди.

Нима қилиш керак? Деразадан оқиб тушадиган сув деворнинг пастки қисмларига ҳамда полга оқиб тушмаслиги учун ёғочдан ясаладиган ички нов деб аталадиган оддий мосламадан фойдаланиш мумкин. Бундай нов узунчоқ қайроққа ўхшаган бўлиб, уни турли шаклда ва турлича кесимда тайёрлаш мумкин. Нов дераза қанотининг остига ёки дераза рамасига ўрнатилади.

Дераза остига ромдан 10—15 миллиметр пастда тарнов ўрнатилиб, ҳалиги нов шу тарновга тегиб туради. Тарнов бир томонга оғиб туриши, унинг чуқурлиги 10—12 миллиметрдан кам бўлмаслиги, кенглиги эса 15 миллиметр бўлиши лозим. Тарновни искана билан текислаб, сўнгра уни жилвирлаш, кейин эса мойли ёки эмаль бўёқ билан 2—3 марта бўяб қўйилади. Тарнов охирига дераза остидан пастга қаратиб тунука қоқилади. Унинг остига бирор шиша идиш қўйилади. Бу идишга оқиб тушадиган сув тўпланади. Тушадиган сувнинг оз-кўплигига қараб, кичкина тарновча қўйилади.

Тайёр бўлган нов дераза қанотининг остки ёғочига бир неча мих ёки яхшиси шуруп билан қоқиб қўйилади. Нов остига суюқ замаска қилиб қўйилади ёки мойли бўёқ билан қалин қилиб бўялади. Бунда елимлашга ҳожат қолмайди. Нов билан дераза қанотининг ёғочи ўртасида бирорта ҳам ёриғ жой қолмаслиги учун ана шундай қилинади. Ром ёғочи ҳамда дераза икки марта яхшилаб алифланади. Ёки бўлмаса аввал алифланади, сўнгра бўялади.

Бу усулни қўш қават роми бўлган деразаларда ҳам қўллаш мумкин. Ана шу мосламани деразаларга ўрнатиб қўйсангиз деворлар ҳўл бўлмайди, чиримайди, сув полгача оқиб тушмайди ҳамда хонадаги ҳаво қуруқ бўлади.

А. ШЕПЕЛЕВ.

(«Сельская жизнь»дан)

Мамлакатлар Одамлар Воқеалар

СССР ҲАЁТИДА МУҲИМ СИЁСИЙ ВОҚЕА

КПСС Марказий Комитетининг Пленуми тўғрисида чет элларда билдирилган фикрлар

БОНН

Ғарбий Германия газеталари Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг 9 декабрда Москвада очилган Пленуми ҳақида кўзга кўринарли жойларда хабарлар босиб чиқариб, Пленумнинг эътибор марказида химия саноатини янада тезроқ ривожлантириш масалалари турганлигини таъкидлайдилар.

«Франкфуртер рундшау» газетаси «СССР ўз химия саноатини ғайрат билан ривожлантирмоқда» деб ёзади ва шу йилнинг 9 ойи ичида ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан Совет Иттифоқида химия саноатининг ишлаб чиқариши 17 процент ортганлигини таъкидлайди.

«Ди Вельт» газетаси КПСС Марказий Комитети Пленумига Совет Иттифоқи аҳолисининг таъминотини яхшилашга қаратилган тадбирларнинг янги босқичи деб баҳо беради.

ХЕЛЬСИНКИ

Финляндия газеталари 9 декабрда Москвада очилган КПСС Марказий Комитетининг Пленуми тўғрисидаги хабарларни кўзга кўринарли жойларда босиб чиқардилар. Газеталар Пленумдаги асосий масала химия саноатини ривожлантиришдан иборат эканлигини таъкидлайдилар.

УЛАН-БАТОР

КПСС Марказий Комитетининг Совет Иттифоқи химия саноатини янада ривожлантиришга доир энг муҳим масалаларни муҳокама қиладиган навбатдаги Пленуми очилганлиги Монголияда зўр қизиқиш билан кутиб олинди.

«Намин амьдрал» («Партия турмуши») журналининг бош редактори Н. Шарав — Иш ТАСС мухбири билан суҳбатда бундай деди: Биз ишонамизки, совет химия саноатининг КПСС мўлжаллаётганича жадал ривожлантирилиши бутун социалистик лагерь экономикасини мустаҳкамлаш ишига хизмат қилади, совет кишиларининг ҳам, социалистик ҳамдўстлик барча мамлакатларидаги халқларнинг ҳам фаровонлигини кескин оширади. Пленумнинг ишига муваффақият тилаймиз.

НЬЮ-ЙОРК

Америка телеграф агентликлари Н. С. Хрушчевнинг КПСС Марказий Комитети Пленумида қилган докладини баёнини Москвадан «шошилинч» белгиси остида эълон қилдилар.

Совет бош министри Н. С. Хрушчев, — деб хабар беради АП агентлиги, — химия маҳсулотлари ишлаб чиқаришнинг умумий ҳажмини уч баравар кўпайтиришнинг етти йиллик программасини баён этиб берди. Программанинг асосий мақсади — минерал ўғитлар ишлаб чиқаришни ғоят даражада кўпайтиришдан иборат...»

Америка мухбирлари КПСС Марказий Комитети Биринчи секретарининг докладидан Совет Иттифоқининг химия саноатини ривожлантириш планларининг жуда катта кўламини кўрсатувчи батафсил рақамларни келтирадилар.

Телеграф агентликлари Н. С. Хрушчев докладидан Совет ҳукумати химия заводларининг бутун-бутун комплексларини тайёрлаб бериш учун капиталистик мамлакатлардаги фирмаларга заказлар беришга тайёр деб айтилган жойларини уқтириб кўрсатадилар, шу билан бирга, КПСС Марказий Комитети Биринчи секретарининг: «... бозор чаққон бўлиб қолди, деб ўйлаб, шу асосда ҳаддан ташқари катта фойда олиш ниятида бўлганларнинг. Совет Иттифоқининг бошқа иложи қолмади, шу сабабли, у ҳар қандай битимга розилик беришга мажбур бўлади, деб умид қилаётганларнинг умидлари пуч бўлиб чиқиб, шармандаликка учраши турган гап», деган сўзларини таъкидлайдилар.

«Нью-Йорк таймс» газетасининг Москвадаги мухбири Т. Шабаднинг бугун газетанинг кечки чиқарилишида босилган мақоласи КПСС Марказий Комитети Пленумига бағишланган. Пленум, деб ёзади у, «коммунистик жамият мўл-кўлчилигини яратиш йўлида янги стратегияни белгилаш» учун тўпланган. Мухбир Пленумнинг муҳимлигини уқтириб кўрсатиб, «Марказий Комитетнинг ялпи мажлиси — Совет Иттифоқи ҳаётидаги муҳим сиёсий воқеадир», деб таъкидлайди.

ОСЛО

Норвегия пойтахтида бугун чиққан кечки газеталар КПСС Марказий Комитети Пленуми ишининг биринчи куни ҳақидаги хабарларни: «КПСС Марказий Комитети Пленумида Хрушчевнинг муҳим сиёсий нутқи», «Совет Иттифоқи Компартияси Марказий Комитетининг муҳим Пленуми», «Партия Марказий Комитети Пленумини Хрушчев очди», деган сарлавҳалар остида босиб чиқардилар. Москвадан олинган телеграммаларда КПСС Марказий Комитети Биринчи секретари Н. С. Хрушчевнинг нутқи катта сиёсий аҳамиятга эга, деб таъкидланади. Норвегия радиоси Н. С. Хрушчев нутқининг батафсил баёнини эшиттирди.

ПАРИЖ

КПСС Марказий Комитети Пленумининг очилишини Франция матбуоти кенг ёритмоқда. Газеталар қўйилган вазифаларнинг СССР қишлоқ хўжалигини ривожлантириш учун муҳим эканлигини таъкидлайдилар. КПСС Марказий Комитетининг Пленуми муҳокама қиладиган масалалар аввало, тинчлик ва халқ бахт-саодати масалалари эканлигини ҳатто буржуа матбуоти ҳам эътироф этишга мажбур бўлмоқда. «Кун тартибида бирорта ҳам ҳарбий масала йўқ», — деб ёзади бугун «Орор» газетаси. — «Бирдан-бир мақсад: қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришдан иборат. Бу ҳол Совет сиёсати халқ фаровонлигини оширишга қаратилганлигини исботлайди».

«Комба» газетаси ҳам шу фикрни таъкидлаб, қуйидагиларни ёзади: «...Химия ва қишлоқ хўжалиги соҳасида кўрилаётган тадбирлар халқнинг турмуш даражасини оширишга қаратилган».

Бутун матбуот Пленумни КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари Н. С. Хрушчев очганлигини алоҳида таъкидлайди. Ҳатто, деголлчи «Насьон» газетаси Н. С. Хрушчев «Катта аҳамиятга эга бўлган доклад қилди», деб ёзади.

9 декабрь. (ТАСС).

БИРМА ЕРИДА САМИМИЙ УЧРАШУВЛАР

9 декабрда Бирма Иттифоқи Революцион кенгашининг раиси генерал Не Вин Бирма ҳукуматининг таклифига биноан Рангунда меҳмон бўлиб турган совет космонавтлари В. Николаева-Терешкова, В. Биковский ва А. Николаевларни қабул қилди.

Самимий, дўстона вазиятда ўтган суҳбатдан сўнг генерал Не Вин космос қаҳрамонлари шарафига зиёфат берди.

(ТАСС).

ЭРХАРДГА СУИҚАСД ҚИЛИШ ХАВФИ

БОНН, 9 декабрь. (ТАСС). ДПА агентлигининг хабар беришича, номаълум бир киши кеча телефон орқали қўнғироқ қилиб, агар Германия Федератив Республикасининг канцлери Эрхард урушда зарар кўрган ва ватанга қайтиб келган кишиларнинг талабларини қондирмаса, унга суиқасд қилинади, деб айтган.

Шундан сўнг, Эрхарднинг хавфсизлигини таъминлаш учун дарҳол қўшимча чоралар кўрилган.

Икэда яна бош министр қилиб сайланди

ТОКИО, 9 декабрь. (ТАСС). Бугун парламент қуйи палатасининг ялпи мажлисида Икэда яна Японияниниг бош министри қилиб сайланди. У сайланганидан сўнг дарҳол кабинет тузишга киришди. Кабинетнинг состави кечқурун эълон қилинади.

АФРИКАДАГИ 33-МУСТАҚИЛ ДАВЛАТ

ЗАНЖИБАР, 10 декабрь. (ТАСС). Занжибар султонлиги мустақил давлат деб эълон қилинди.

Илгари дабдабали сарой маросимлари ўтказиладиган, ҳозир эса, Занжибар ҳукумати жойлашган жимжимадор нақшлар билан безатилган улкан бино — Байт-Алажойиб биноси флагштокидан 9 декабрдан 10 декабрга ўтар кечаси Англия байроғи туширилди. Шодлик хитоблари остида мамлакат узра мустақил Занжибарнинг миллий байроғи — яшил доирада икки чиннигулнинг тасвири туширилган қизил байроқ ҳилпирай бошлади. Пойтахт аҳолиси ва шаҳар атрофидан келган ўн мингларча занжибарликлар шаҳарнинг марказий майдонида тўпландилар.

Африканинг сиёсий картасида янги, 33-мустақил давлат пайдо бўлди.

КЕНИЯДА АМНИСТИЯ БЕРИЛДИ

ЛОНДОН, 9 декабрь. (ТАСС). Ҳозирги вақтда Англиянинг мустамлакаси бўлган Кения 12 декабрда мустақил деб эълон қилиниши муносабати билан мамлакатда амнистия эълон қилинди. Рейтер агентлиги мухбирининг Найробидан хабар беришича бугун 5.000 дан ортиқроқ киши озодликка чиқди.

Қамоқдагиларнинг кўпчилиги миллий озодлик ҳаракатида қатнашганликлари учун Англиянинг мустамлака маъмурлари томонидан турмаларга ташланган эдилар.

МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ШАҲАР СОВЕТИ IV СЕССИЯСИНИ ЧАҚИРИШ ТЎҒРИСИДА

Шу йил 17 декабрда, кундуз соат 3 да, Ўзбекистон ССР Олий Советининг мажлислар залида меҳнаткашлар депутатлари Тошкент шаҳар Советининг IV сессияси очилади.

Тошкент шаҳар Совети ижроия комитети IV сессия кун тартибига шаҳар уй-жой фондидан фойдаланишни яхшилаш ва унинг яхши сақланишини таъминлаш чоралари тўғрисидаги масалани қўйди.

Депутатлар 17 декабрь кундуз соат 2 дан худди шу бинонинг ўзида рўйхатга олинади.

ТОШКЕНТ ШАҲАР СОВЕТИ ИЖРОИЯ КОМИТЕТИ.

БИЛДИРИШ

Шу йил 13 декабрда кеч соат 6 да Бирлашган нашриётнинг (Правда Востока кўчаси, 26-уй, 4 қават). Ленин хонасида Тошкент шаҳар ишчи мухбирлар университетининг навбатдаги машғулоти ўтказилади.

Редактор А. ИСМОИЛОВ

Реклама ва эълонлар

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

11 ДЕКАБРДА

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

Ўзбек тилида: 18.00 — **Бу китобларни ўқинг** (болалар учун). 18.25 — **Телевизион янгиликлар**. 18.45 — **Пахта ва химия**. 19.00 — **Бир йилнинг тўққиз куни** номли бадиий фильм.

20.45 — **Эртанги кун программаси**.

Рус тилида: 20.50 — **Телевизион янгиликлар**. 21.10 — **Рус мўъжизаси** номли бадиий-ҳужжатли фильмнинг 1-серияси. 23.05 — **Реклама ва эълонлар**.

ИККИНЧИ ПРОГРАММА

Рус тилида: 18.00 — **Леонид Кабачек** («Ёшлар ижоди» циклидан). 19.25 — **Сергей Герасимов** («Кино усталари» циклидан).

Ўзбек тилида: 20.50 — **Қидирувчилар, Рингдаги ҳаёт, Доим йўлда** (телевизион очерклар).

ТЕАТР

НАВОИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 11/XII да **Кашмир афсонаси**, 12/XII да **Дилором**.

ҲАМЗА НОМЛИ ТЕАТРДА — 11/XII да **Гамлет**, 12/XII да **Имон**.

МУҚИМИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 11/XII да **Икки билагузук**, 12/XII да **Кимга тўй, кимга аза**.

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА 12/XII да РСФСР ва Доғистон АССР халқ артисти **Я. Гажиқурбонов** раҳбарлигида **Доғистон цирки артистлари гастроли** ва **Дун Цинфу** раҳбарлигида **Оригинал аттракцион**.

КИНО

Тарзаннинг ўлими — «ВАТАН», НАВОИЙ номли, «ИСКРА», «ЎЗБЕКИСТОН», «ЧАЙКА» (кундуз ва кечқурун).

Насриддин Хўжандда — «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (кеч соат 6 да).

НАВОИЙ НОМЛИ ТЕАТР ташкилот ва гражданларга билдирадики, СОТИЛГАН

АБОНЕМЕНТЛАР

1964 йил 1 мартгача яройди.

Кўрсатилган муддатдан кейин фойдаланилмаган абонементлар юзасидан ҳеч қандай даъво қабул қилинмайди.

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА ҚИШКИ КАНИКУЛ КУНЛАРИДА 1 январдан 12 январгача

„ЦИРКДА АРЧА“

КАТТА ЯНГИ ЙИЛ ТОМОШАЛАРИ

Томошалар кундуз соат 1, 4 ва кеч 8 да бошланади. Билетлар сотилмоқда. Коллектив заявкалар қабул қилинади.

„Тошкент ҳақиқати“га 1964 йил учун обуна БЎЛИШНИ УНУТМАНГ!

ОБУНА БАҲОСИ:

1 ойга 44 тийин.
3 ойга 1 сўм 32 тийин.
6 ойга 2 сўм 64 тийин.
12 ойга 5 сўм 28 тийин.

ЭСЛАТМА: обуна бўлаётганингизда саноат ва қишлоқ хўжалиги бўйича алмашинадиган саҳифаларнинг қайси бирига ёзилишингизни кўрсатинг!

Курск проезд, 22-уйда турувчи **Михаил Завельевич Казидонинг** Лазо кўчаси, 25-уйда турувчи Софья Семёновна Казидодан ажралиш ҳақидаги иши Тошкент шаҳар, Фрунзе район халқ судида кўрилади.

Чиғатой кўчаси, 248-уйда турувчи **Мирмуҳит Султоновнинг** Сағбон кўчаси, Янгиш проезд, 2-тупик, 7-уйда турувчи Ҳожи Султоновадан ажралиш ҳақидаги иши Тошкент шаҳар, Октябрь район халқ судида кўрилади.

Сағбон кўчаси, 3-тупик, 11-уйда турувчи **Исомиддин Йўлдошевич Алиевнинг** Сағбон кўчаси, Омонат проезд, 16-уйда турувчи Улмас Алиева (Собирова)дан ажралиш ҳақидаги иши Тошкент шаҳар, Октябрь район халқ судида кўрилади.

Колхоз кўчаси, 26-уйда турувчи **Жўра Иброҳимованинг** шу уйда турувчи Ҳайдар Иброҳимовдан ажралиш ҳақидаги иши Тошкент шаҳар, Октябрь район халқ судида кўрилади.

ШИФОКОРЛАР

Кечаси билан ёғиб чиққан ёмғир эрталабга келиб қорга айланди. Дарахтлар, томлар оппоқ қор билан қопланди. 10-сонли шаҳар шифохонасининг ҳовлиси қиш либосига бурканган. Соғлигимиз посбонлари ҳар қадамда елиб-югуришади. Ана шу кечани кундузга улаб, дардларга даво топадиган, тиним билмас шифокорлар ҳақида ҳикоя қилмоқчимиз.

Касалхонанинг бош врачи Сафо Муродов шифохонадаги янгиликлар, ўз ишига меҳр қўйган медиклар ҳақида завқланиб гапириб бергач, бизни шифохона бўлимларига бошлади.

— Мана бу хоналар яқинда қуриб битказилди, — дейди у — илгари юқумли касалликларни қабул қиладиган хонада урологлар ҳам, травмотолог билан терапевтлар ҳам касал қабул қилишаверарди. Энди уларнинг ҳар қайсиси алоҳида-алоҳида хонада қабул қилишяпти.

Бош врач бизга справкалар столини, беморларга қулай бўлсин учун шу ернинг ўзида ташкил этилган шинамгина аптекани кўрсатди. Биз кенг, ёруғ ва озода хоналарни бирма-бир айландик. Катта бир хонада касалликни анализ қилиш ва унинг динамикасини ўрганиш осон бўлсин учун врачларга ёрдам тариқасида схемалар осиб қўйилган. Яқиндагина бўёқдан чиққан аёллар консультацияси хонаси ҳам яхши жиҳозланган. Бахтиёр аёллар бу ерда малакали врачлардан маслаҳатлар олишади.

Хирургия бўлимидамиз.

— Ҳалигина бир аёлни келтиришди. Юраги билан чап ўпкаси жароҳатланган экан бечоранинг. Ҳозир уни операция қилишяпти, — деди бош врач операция хонаси ёнидан ўтатуриб.

Хирургия бўлими янги қўшимча хоналар қурилиши билан яна ҳам кенгайтирилган. Операция хонаси замонавий, янги асбоб-ускуналар билан жиҳозланган. Бу ерда бир вақтнинг ўзида икки операцияни ўтказиш мумкин. Беморлар ётадиган палаткаларнинг ўзидан ўн икки янги хона қурилди. Ҳозир бу бўлим хирурглари республикада биринчи бўлиб янгича даволаш усулини қўлланмоқдалар. Синган бўйин қовурға суякларига эндиликда гипс ўрнига металлдан қилинган махсус михлар қўйилмоқда. Бу усул ижобий натижалар бермоқда. Бу усулда даволаш орқасида бемор 4—6 ой ўрнига, бир-бир ярим ой ичида соғайиб кетади.

Коммунистик меҳнат зарбдори номини олиш учун курашаётган терапия бўлимида ҳам ажойиб олимлар — эр-хотин Раҳимовлар ишлашади.

— Нишонжон ака, бўлимингиздаги янгиликлардан сўзлаб берсангиз, — илтимос қилдик бўлимнинг илмий раҳбари ўртоқ Раҳимовдан.

— Бажонидил, бизда янгиликлар беҳисоб. Мана, масалан энг янги медицина ютуғи — неврозларда, бронхиал астма ва айрим ошқозон- ичак касалликларини даволашда паратрахиал новокаин блокадасини қўллаяпмиз. Касалликни аниқлашда Ўрта Осиёда ҳали жорий этилмаган гастрография, гастробиопсия, гастроскопия ва бошқа усуллардан фойдаланилмоқда. Анемия ҳамда ошқозон яраси касалликларини даволашда Тошкент фармацевтика институтида синтез қилиб олинган кобальт препарати қўлланилмоқда. Бу препарат врачларга жуда қўл келди. Узоқ муддатга чўзилган қорин-ичак касалликларини эса қон ёрдамида кенг даволашга ўтдик.

Ҳа, терапия бўлими мазкур шифохонадагина эмас, балки республикада медицина илми соҳасида қўлга киритилган янги даволаш усулларини дадиллик билан жорий этмоқда. Бўлим ходимлари доимо изланишда.

Кўзни операция қилиш хонасига яқинлашар эканмиз, қаршимиздан югуриб ҳамшира чиқиб қолди.

— Операция тугади. Отангизнинг кўзи очилди — деди у ҳаяжон билан эшик олдида кутиб турган йигитга.

Ичкарига кирдик. 78 ёшли Н. Ғофуровнинг бир йилдан ортиқ вақтдан буён кўрмаётган кўзларига нур бағишлаган хирург дераза ёнида ёғаётган қорни томоша қилиб турарди.

— Шундай моҳир қўллар билан ишлаш қандай завқли, — деди хирургнинг қўлини қисар экан, бош врач. — Бугуннинг ўзида ўртоқ Қосимхўжаев 9 марта операция ўтказди.

Шифохонада олимлар плеядаси тобора кенгайиб бормоқда. Бу ерда ўнга яқин медицина фанлари кандидати, икки фан доктори бор. Ҳозир кандидатлик диссертацияси устида ишлаётган уч врач яқин ойлар ичида илмий ишларини якунлайди.

Қўлларидан минглаб кишилар шифо олаётган бу шарафли касб эгаларига ишларида ва ижодларида муваффақиятлар тилаймиз.

С. ЯҲЕЕВ.

Юқоридаги суратда: (чапдан) хирург Ғ. Қосимхўжаев ҳамшира А. Савина ва врач Е. Роттлар иштирокида бемор кўзини операция қилаётгани акс эттирилган. Иккинчи суратда эса терапия бўлимининг шифокорлари (чапдан) К. Аҳмедова, Н. Раҳимов, Ж. Саидхўжаева, А. Илҳомов ва Н. Бобохўжаевларни кўриб турибсиз.

В. Салов фотолари.

«ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» («ТАШКЕНТСКАЯ ПРАВДА») — Орган Ташкентских промышленного и сельского областных комитетов КП Узбекистана, Ташкентского горкома КП Узбекистана, промышленного, сельского областных и городского Советов депутатов трудящихся.

Бизнинг АДРЕС: Тошкент, «Правда Востока» кўчаси, 26-уй.

РЕДАКЦИЯ ТЕЛЕФОНЛАРИ: редактор — 29004. Редактор ўринбосари — 25885. Масъул секретарь — 34808. Секретариат — 31936, Идеология бўлими — 31936. Саноат ишлаб чиқариши ва партия ишлари бўлими — 33786. Қурилиш ва партия ишлари бўлими — 33786. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши ва партия ишлари бўлими — 29040. Совет ишлари, маиший ва шаҳар хўжалиги бўлими — 33786. Фан, мактаб ва олий ўқув юртлари бўлими — 28761. Ахборот ва спорт бўлими — 33786. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 34048. Эълонлар бўлими — 28142. Коммутатор — 30249 дан 30258 гача.

«Қизил Ўзбекистон», «Правда Востока» ва «Ўзбекистони Сурх» бирлашган нашриётининг босмахонаси

Р. 14914. Индекс 64695. Нашр. № 1741.